UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pasteye Vande Calvinisten Ontdeckt Rakende het opnemen vande grontreghelen Der Oude Ketteren

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

urn:nbn:de:hbz:466:1-34133

Visual Library

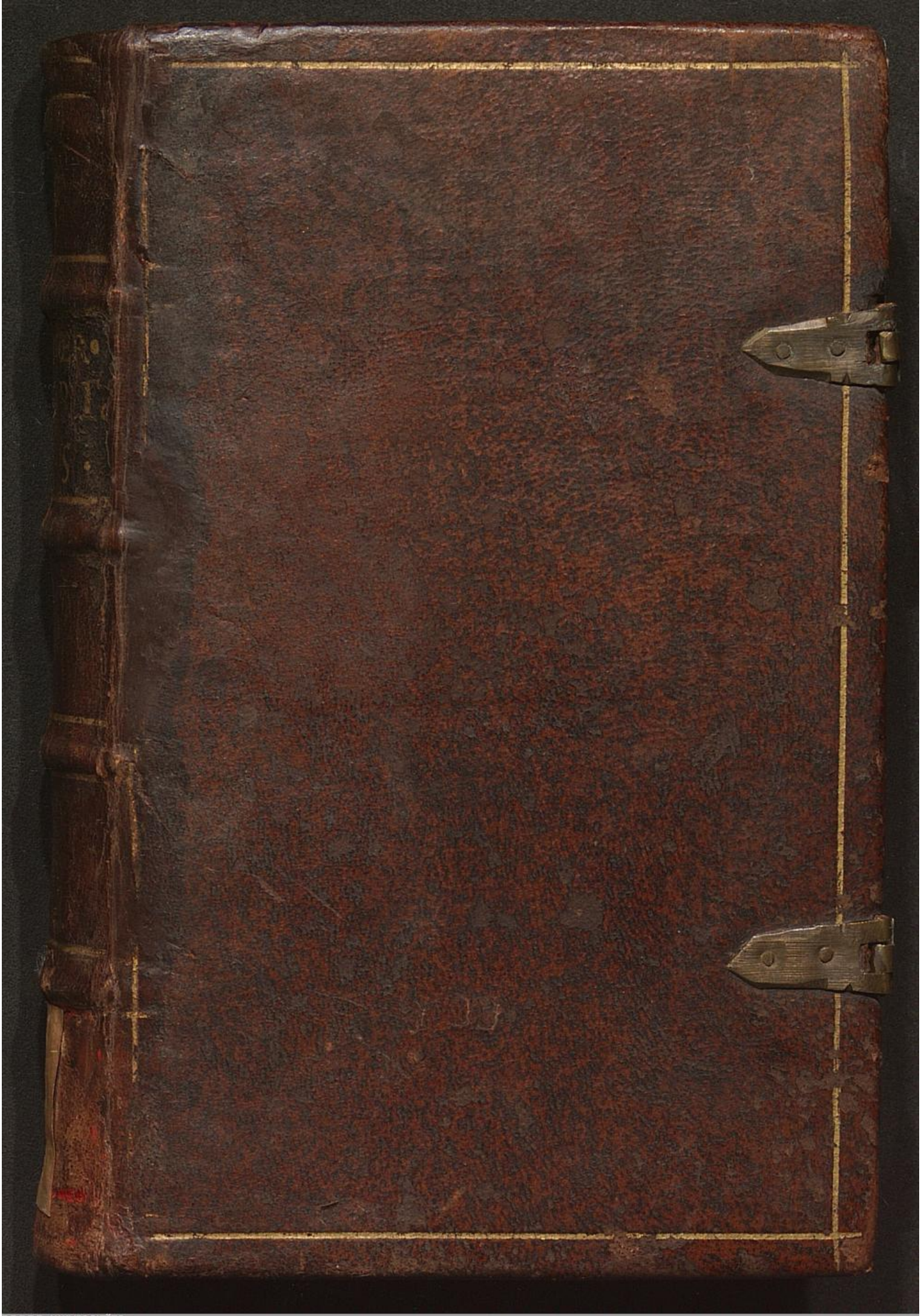
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

F. VI. 34.
Th. 6194.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

27.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

PASTEYE
VANDE
CALVINISTEN
ONTDECKT

Rakende het opnemen vande gront-reghelen

DER OUDE KETTEREN.

Ende vervalschinghen vande

SCHRIFTVRE

DOOR

P. Cornelivs Hazart, *Priester der Societeyt* Iesv.

TANTWERPEN.
By Michiel Cnobbaert, by het Professen-huys, 1670.

VOOR-REDEN.

HEt eerste ende tweede deel van dit schrift sal ons den H. Augustinus, het derde sal sijn eygben uyt-wijsen. Doch op dat de Calvinisten niet moetelijck en souden uyt-roepen / wat hebben wy met Augustinus te doen? moet ick hier voor uyt stellen het gheboelen t'welck hunnen Vader ende eersten leeraer Joannes Calvijn van desen treffelycken Oudvader ghehadt heeft.

Voor eerst: hy noemt hem meer als op thien plaetsen van sijne Institutien, een heyligh man.

2. Segt hy *lib.* 1. *cap.* 3. §. 29. Augustinus heeft de schriften van alle gheleerde mannen / met groote naerstighepdt onderzocht.

3. *Lib.* 2. *cap.* 2. §. 4. Alle de oude / uyt-ghenomen Augustinus, hebben in dese sake soo twijffelachtigh gheweest / ofte soo duyster ghesproken / datmen uyt hunne schriften niet seckers kan haelen.

4. *Lib.* 2. *cap* 8. §. 50. Om dit te verstaen / is Augustinus den eersten gheweest die my den wegh heeft ropent / op dat-ghe sout sien dat ick treffijcke ghetuyghenisse hebbe.

5. *Lib.* 3. *cap.* 3 §. 10. 't Is onnoodigh t'onderzoecken wat de oude hier van gheboelt hebben / de welle eenen Augustinus hier toe ghenoeghsaem is / die ghetrouwelijck / ende met groote naerstighepdt / de spreuken van alle vergadert heeft.

6. *Lib.* 4. *cap.* 14 §. 26. Augustinus is de beste ende ghetrouwste ghetuyghe bande heele outheyt.

Is Augustinus soo een man gheweest ghelijck hy hier van Joannes Calvijn wordt beschreven / namelijck / heyligh, ende de beste ende ghetrouwste ghetuyghe van de heele outheyt, soo en kan ick dan niemant begeeren omen om ons te ghetuyghen wat in de oude tyden om-ghegaen is / als hem. 2. is Augustinus genoegh om ons by te setten het ghevoelen van alle de oude / indien wy hem dan alleen doen spreken / soo sullen wy in hem alleen hebben het gevoe-

len van alle de oude. Hier door ſullen wp daetelijck de duyſe paſtepe van de Calviniſten ontdecken / als wp upt Auguſtino in dit ſchrift ſullen toonen / datſe in hunne gantſche manière van handelen den ſelven wegh in-ghegaen zyn met de verbloeckte ketters Manicheén, ende andere ſoodanighe monſters: Wp ſullen ooch de Catholijcke Religie bevestighen als wp Auguſtinus teghen deſen handel ende manière ſullen ſien strijden.

Aengaende het eerſte deel / daer op en ballen geene diſputen: Want het is Quæſtio facti, dat is / of de Manichéen, ende andere oude ketters / ſoo of ſoo eene manière van handelen hebben ghehadt; ende ſoo Auguſtinus, een hepligh man / ende de ghetrouwſte ghetuyghe van d'heele outheyt is / ſoo moeten wp hem hier in ghelooven. Aengaende het tweede deel / daer ſoude een Calviniſt konnen segghen: Auguſtinus ontſtaet met ſijn abbijs: Doch ſoo Calvijn ſelve bekent dat Auguſtinus ſpreeckt upt den mont van alle de oude / ſoo hebben wp Catholijcken dat voordeel dat onſe Religie ghegront ſtaet op die / van de welcke den H. Apoſtel Paulus ſpreeckt: *Hebr.* 13. 7. Sijt gedachtigh uwer voorgangheren die u het woordt Godts hebben ghesproken, volght haer gheloove nae.

EERS.

EERSTE DEEL.

Wordt betoont dat de Calviniſten de ſelve gront-regelen hebben, aengaende het voorſtellen vande Schrifture, die de Arianen, Manichéen, en andere ketters ghehadt hebben: Ter contrarien, wy Catholijcken de ſelve die Auguſtinus ghehadt heeft.

DEn eerſten grout-reghel der Calviniſten is: De Schriftuer alleen is ghenoegh om te bewijſen de Artikelen des gheloofs. Soo ſtaet'er in de Nederlandſche belijdenisſe van hun gheloof.

't Selve leerden de Arianen, ghelijck Auguſtinus ghetuyght *Lib. 1 contra Maximin. in principio*: Maximinus, die was een Ariaenſch Biſſchop/ ſeyde teghen de Catholijcken: Indien ghy jet uyt de Schrifture voortbrenght/ 't is noodſaekelijck dat wy daer nae luyſteren/ maer al wat buyten Schriftuer is/ en wordt in gheen gheval van ons aenveert.

't Selve leerden de Manichéen, ſegghende: De woorden vande Schriftuere/ zijn ſaligmakende woorden/ getrocken uyt de altijt-duerende ende levende Fonteyne. Soo ghetuyght mede Auguſtinus *Lib. cont. Epiſt. fundam. cap.* 11.

Wat ſeyde Auguſtinus hier op? Hoort hem ſpreken op de voorſeyde plaetſe: Dit en zijn/ ſeyt hy/ niet anders als enckele beloften/ maer gheene beveſtinghe der waerheyt: want/ onder ſoo een deckſel/ ſegghende datmen alleg uyt de Schriftuer: ſal beduyſen/ dan men alle dwalinghen eenen ſchijn ende

verwe gheven om de gemoederen van de onwetende te verlepden / alſoo yeder een segghen kan / ſoo wel goede leeraers als bedrieghers / dat ſe hunne gheloofs-ſtucken trecken en bewyſen uyt de ſchrifturre.

Dit is het eerſte / te weten / dat de Calviniſten met de Manichéen en Arianen te vergheefs roepen: De Schrifture alleen moet de artikelen des gheloofs uytwyſen / want ghelyck Auguſtinus wel antwoort / dit konnen ſoo wel bedrieghers en valſche leeraers segghen / als oprechte ende rechtſinnighe: Dit kan men taſten met d'handen: want de Manichéen en Arianen riepen dat ſe hunne ſtucken beweſen uyt de ſchrifturre / nochtans moeten de Calviniſten bekennen dat de Manichéen en Arianen duyple bedrieghers en ketters waeren / ergo de Calviniſten ſelve moeten segghen met Auguſtino, dat ſoo wel de ketters als de rechtſinnighe leeraers konnen segghen: Wy bewyſen onſe gheloofs-ſtucken uyt de ſchrifturre: wel hoe? ſeght Auguſtinus voorder / meynt ghy dat ick ſoo dwaes ben / dat ick / ſonder dat ghy my eenighe reden gheeft / ſal gelooven dat ghy wilt / ende niet gelooven dat ghy niet en wilt / wilt ghy dat ick ughe loove / brenght het voor den dagh / 't welck op 't uyterſte klaer ende openbaer zy.

Hier op segghen de Calviniſten: De ſchrifture is klaer, ende wijſt haer ſelven uyt.

Dit ſeyden oock de Manichéen ghelyck Auguſtinus ghetuyght *lib. 1. cap. 7. de Actis Felicis*: Felix de Manichéen, ſeyt hy / leght dat de ſchrifturre haer eyghen ſelven uytleght ende verklaert.

Hoort nu hoe Auguſtinus hier teghen redent: Ick leſe / ſeyt hy / inden brief van Manicheus dat hy ſich ſelven uytgheeft voor een Apoſtel Iesu Chriſti: Ick en gheloove niet dat hy een Apoſtel is: hoe ſult ghy my dit bewyſen? leeſt my eens / dat is / ſonder uytleggingen ofte verklaringhen / leeſt my in 't Evangelie waer dat Manicheus een Apoſtel ghenoemt wort: onder de ngemen van de Apoſtelen die in 't Evangelie gheleſen worden / en is den naem van Mani-

Manicheus niet bekent; ick en wille niets van 't ghe-
ue ghy my seght / lichtveerdelijck ghelooven / ghy
niet my de waerheyt upt de Schrifturre soo too-
nen dat ick gheen sins en twijffele: oversulex indien
ghy my niet klaer upt het Evangelie kont toonen
dat Manicheus een Apostel is / ick sal liever aen de
Catholijken ghelooven als aen u. l.

Het argument van Augustinus is dit: Ghy seght
dat de Schrifturre soo klaer is dat-se haer selven
verleght / aenghesien dan dat Manicheus sich upt-
gheest vooz een Apostel / toont my dat met klaere
woorden in de Schrifture sonder eenighe uytleg-
inghe ofte verklaringhen: Dat en kont ghy niet
doen / soo houde ick dan met de Catholijken.

Dit is het tweede / te weten / dat de Calviniſten
met de Manichéen leeren dat de Schrifturre haer ey-
gen selven uytwijst: Wel aen is dit soo? gheliick
Manichæus sich selven upt gaf vooz een Apostel / soo
gaf Calvijn sich upt vooz een Prophect: Gheliick
van Augustinus verepschte dat-men hem klaer upt
de Schrifture sonde bewijsen dat Manicheus een A-
postel was / soo verepschen wy op de selve maniere
dattmen ons bewijse dat Calvijn een Prophect was.
Voozders gelijck Augustinus om dat Manicheus gheen
Apostel en was / de verklaringhen die hy maeckte
op de Schrifturre tot bevestinghe van sijn gheloof /
daer hy op den anderen kant riep dat de Schrifture
te klaer was / niet en wilde ghelooven noch aen-ne-
men / alsoo en willen wy met even goet recht niet
gelooven de verklaringen die Calvijn, ofte de heden-
daeghsch Gerefozmeerde maeken op de Schrifture /
om dat sy upt de naeckte Schrifturre niet en
konnen bewijsen dat-se Prophecten sijn aen wele-
kers segghen niemant mach twijffelen: want wy
willen / met Augustino, soo de waerheyt geleert woz-
den dat-se op het uptterste klaer ende blijckelijck
sy / sonder eenighe twijffelinghe.

Derom beroept desen H. Vader de ketters in
dese woeghen *de unit. Eccles. cap.* 19. Aenghesien dat-
se seght dat de Schrifturre klaer is / brenght ons

dan ſet voort dat gheene verklaringhe van noode heeft/ende het gheene ghy-lieden niet en verſtaept naer u l epghen ſin: Brenght ons ſet voort 't welck ſoo ſeker gae ende ſoo klaer zy / dat wp het teghen u epghen ſelven niet en konnen verklaren.

Wederom ſchrybende teghen Fortunatus, ſept hy: Ick herkenne ende ombelſe de gheruptgheniſſen van de HH. Schriften: Maer 't gheene ghy lieden my daer upt voorſtelt / ofte ys ouptter ende verholen / ofte wort van u verdraept op eenen figuerlyken ende onepghenen ſin/ ondertuſſchen wp verreyſchen van u ſoodanighe Schriftueren/ die ſoo klaer zyn dat ſe gheene uptleggynghe noch verklaringhe van doen hebben

Op deſen ſelven voet van Auguſtinus gaen wp voort teghen de Calviniſten: Sy roepen de Schrifture is klaer ende wijſt haer ſelven upt; doch en konnen niet eene enckele Schriftuer-plaetſe voortbrenghen om hunne gheſintheyt te beveſtighen/die ſy niet en moeten verklaren/ ofte draepen op eenen figuerlyken ſin: Daerom hebben ſy gheduerichlyck in den mont / dat moet ſoo verſtaen worden, ofte/ ick verſtae dat ſoo: Ofte / onſe Predikanten die leeren ſoo: ofte / dit moet figuerlyck verſtaen worden. Wy en hebben / ſeght Auguſtinus, met u verſtant niet te doen/noch met de leeringhe van uwe Predikanten/ ghy belooft ons de waerheyt te toonen met naeckte ende klaere Schriftueren / brenght ons dan ſoodanighe te voorſchyn/daer-ghe niet en moet ſeggben/ ick verſtae dat ſus ofte ſoo, overſulex die gheene uptleggbers van doen hebben / maer die ſoo vaſt ende ſeker gaen dat'er niemant aen en mach twyffelen. Siet / ſept Auguſtinus, de Manichéen, gheliyck ooek onſe Calviniſten doen / willen ons dinghen leeren die vaſt ende ſeker gaen, ende daernaer begheeren ſy dat wy dingen ſouden gheloouen die onſeker ſijn: Want ſy willen dat wp ſullen ſteunen op hun epghen verſtant/ende verklaringhen.

Wat ſeyden de Manichéen hier op teghen Auguſtinus? Met twee dinghen / ſeght deſen H. Vader Con-

in Epist. fundam. cap. 14. komen sy voort: Sy segghen den eersten, dat het den H Gheest is die spreeckt, ten tweeden, dat het klaere dinghen zijn die hy spreeckt.

't Selve segghen de Calviniſten van hunnen inwendighen gheest/ghelijck-men kan sien in hunne Fransche belijdenisse *Articulo* 4.

Voort nu wat Augustinus hier op antwoort: Het komt u toe, segt hy/ my dese twee dinghen, te weten/ dat den H. Gheest door u spreeckt/ ende dat het klare dinghen zijn die hy spreeckt/ soo vast te bewijsen dat ick'er gheensins aen en kan twijffelen: Nochtans/ siet wat ick u toeghebe) ick ben te vreden dat ghy my een van beyden bewijst: Betoont my dan dat het den H Gheest is die door u spreeckt / ende ick sal ghelooven dat het waerachtigh is het ghene ghy seght / ofte toont dat het waerachtigh is het ghene ghy seght/ ende ick sal ghelooven dat het den H. Gheest is die door u spreeckt: Indien ghy noch het een / noch het ander niet bewijsen en kont/ ghy doet anders niet als pijsen dat ghy selve gheest/ ende bespotten dat ick gheloobe: En komt my dan niet voort met uwen Heyligben Gheest / want ick wille gheloobe dinghen die vast gaen/ en niet die onseker zijn: Want als-ghe seght dat den H. Gheest uw' verstant heeft verlicht ende veropenbaert het ghene ghy leert/ ghy wilt dat wy dit gheloobe daer ghe dit uyt Schrifturen niet bewijsen en kont / soo wilt ghy dan dat wy ghelooven dinghen die onseker zijn / daer-en-tusschen hadt ghy ons belooft de vaste ende onfeylbare waerheyt te leeren.

Dit is het derde/ te weten / dat de Calviniſten met de Manichéen leeren dat sy door den inwendighen gheest zijn verlicht om de Schrifturen te verstaen: Maer wy verpsschen met Augustino, dat-se ons desen inwendighen gheest souden doen merken / ende uyt klare Schrifturen / sonder uytleggbinghen bewijsen / dat sy Calviniſten in 't besonder soo eenen gheest hebben / want anderssins is alles onseker wat sy ons leeren: Jae de Manichéen pretendeerden

oock dien gheest te hebben / nochtans de Calvinisten selve moeten bekennen dat s'hem metter daet niet en hadden / aenghesien dat-se de Manichéen als boose ketters moeten verbloecken.

II. DEEL.

Augustinus en wilt de Schrifture niet anders aenveert, noch verstaen hebben, dan sy vande Catholijcke Kercke aenveert, ende verstaen wort.

NAer dat nu den H. Augustinus aen de Manichéen, Pelagianen, Arianen, en andere ketters bewoont hadde / dat alles wat sy leerden twijffelachtigh ek onseker was / ten eersten / om dat de Schrifturen die sy by-brochten niet klaer en waren / aengesien dat-se van hun self met glossen en by-voeghsels moesten verklaert worden / ten tweeden om dat-se niet en kosten bewijsen dat het den H. Gheest was die hun dese glossen ende by-voeghsels inwendelijck leerde: Maer al dit / segghe ick / was hy te vreden upt de Heylighe Schrifture te disputeren / want sept hy / ick herkenne ende omhelse de ghetuyghenissen vande HH. Schriften, maer niet / ghelyck ghylieden die voorstelt / te weten / met uwe eyghen uytleggingen ende verklaringhen / want die sijn onseker; ick wille / sept hy / handelen upt de Schrifture / soo als-se van de H. Catholijcke Kercke ende ober-een stemminghe der HH. Vaders / verstaen wort.

Voort hem dan spreken *de unit. Eccles. cap. 5.* ende *Contra Cresc. lib. 1. cap. 32.* Wy houden / sept hy / van de waerheyt der HH. Schriften, doch alsoo de moetwilligh

heilighe de selbe dzaepen al-soo-se begheeren/ ende dele dinghen / dooz eene bedzieghelijke verklaringhe/uptleggen/ wp houden 't ghene dies-aengaende de Catholijke Kercke / die dooz de authozitept van de H. Schziftuere gherecommandeert wozdt/ verhaeght heeft / op dat / aenghesien de Schziftuere niet bedzieghen en kan / indien iemant dooz de dupperheydt van eenighe questie dzeest bedzoghen te wozden / daer ober de Catholijke Kercke te raede gat / de welcke ons de H. Schziftuere / sonder eenighe twyffelachtigheyt / aenwijst.

2. Seght hy: *Contra Epist. fundam. cap. 5.* Ick en soude aen het Evangelie niet ghelooben ten waer saecken dat my beweeghde de autozitept van de Catholijke Kercke (dat is / de Schziftuere soo-se van de Kercke verstaen ende boozgheselt wozt) want ick hebbe hun ghehoozsaem geweest als sy my seyden: ghelooft het Evangelie / waerom en soude ick hun niet ghehoorsaem syn / als sy my seggben / en ghelooft Manicheus niet?

Augustinus niet te vreden wesende met dit soo eenvoudigh te seggben / gaet de ketters hier in overtuygen / gheeft hun de redenen waerom dit soo wesen moet / ende saemen de teekenen upt de welcke men de H. Kercke kan kennen / ende gelijck als sien dooz de ooghen.

Daer syn vele dinghen / segt hy / die my met recht houden in den schoot van de Catholijke Kercke: My hout het ghemeen ghevoelen van de volcken en naties (dat is / de alghemeenthept van de Kercke) ten tweeden / de authozitept met mirakels begaft / dooz de hope ghevoedt / dooz de liefde vermeerdert / dooz de outhept versterckt (dat is / de heyligheyt vande Kercke) ten derden / my hout de successie der Priesteren van den stoel des Apostels Petri, aen den welcken den Heere nae de verrysenisse syne schapen heeft te weyden ghegheven / tot den tegenwoordighen Bisschop (dat is / de successie der Pausen) ten lesten hout my den naem / Catholijck, den welcken niet sonder reden dese Kercke alleen tusschen

-ſchen ſoo vele ketterijen behouden heeft / dat / daer alle de ketters Catholijck willen ghenoemt wozden / als nochtans eenighen dremdelinck vraeghz / waer gaet-men hier nae de Catholijke Kercke / niemant van de ketters en durft ſijne Kercke noch hups toonen: alle dan deſe alderliefſte banden van den Chziſtelijcken naem / houden een ghelooblgh menſch met recht in de Catholijke Kercke: Maer ſy de ketters en ijs niet ſulex (noch algemeenheyt / noch heyligheyt / noch ſucceſſie / noch eenigheydt) 't welck my ſoude konnen aenlocken of houden / men hoozt daer anders niet als beloften van de waerheyt te toonen / de welcke indien-ſe ſoo klaerblijckelijck gheroont wozt dat-men daer niet aen en kan twijffelen ſy moet booz alle die dingen gheſtelt wozden die my in de Catholijke Kerck houden. Maer indien de waerheyt alleen belooft wozt / ende niet aengheweſen / niemant en ſal my afvrecken van dat gheloof / het welck mijn ghemoet met ſoo vele ende groote banden aen de Chziſtelijke Religie vaſt ghemaeckt heeft.

Hoozt hem het ſelve argument boozſtellen: op eene andere plaetſe / te weten / *de util. cred. cap. 17.* Sullen wy twijffelen / ſeyt hy / ons te verberghen in den ſchoot van die Kercke / de welcke booz de behijdeniſſe van het menſchelijke gheſlachte / van den Apoſtolijken ſtoel (deſen noemen nu onſe Calviniſten den ſtoel vanden Antichriſt) booz de ſucceſſie der Biſſchoppen (deſe duert noch hedens-daeghs) de ketters rontſom te vergheefs baſſende / eensdeels ooch booz het vonniſſe van de ghemeente / eensdeels booz de ghewichtighepdt van de Concilien / eensdeels ooch booz de majeſteyt vande mirakelen / het opperſte ſop van authoziteyt heeft ghekreghen aen welcke Kercke niet willen de booz plaetſe geven / is inder waerheyt / ofte groote godloosheyt / ofte vermetelijke verwaentheydt: Wat is het anders als ondanckbaerigh zijn aen de Godlijke hulpe ende bystant / als aen ſoo eene authoziteyt die met ſulcke eene moepte bekomen is / te willen wederſtaen

staen: Want indien alle wetenschappen / hoe steeghe ende licht sy zijn / leeraers en meesters moeten hebben om gheleert te worden / wat sander verwaenen zijn / als de HH. Schriften niet willen leeren dan haere uytleggheris? &c.

Bemerckt hier ten eersten dat / Augustinus, hier de Roomsche Kercke / ofte den stoel van den H. Petrus Apostel / 't welck al een dinghen is / den rechtighen uytleggher van de schriftuere stelt.

Ten tweeden dat hy sich houdt aen die uytleggingen.

Ten derden / dat hy se houdt voor de waerachtighe Kercke / om dat-se voor de heele wereldt verspreydt is / om dat-se de successie der Bisschoppen / beginnende vanden H. Petrus, heeft / om dat-se voor mirakels bevesticht is / om dat-se Heylich is / om dat-se den naem van Catholijck voert / waer van niet een teeken alleen / noch by de ketters van synen / noch van onse tijden / te vinden is.

Ten vierden / dat het godloosheyt / ofte verwaentheyt is d'autoriteyt van dese Kercke te verwerpen / ende haere uytleggingen niet te aenveerden.

Ten vijfden / dat het al een dinghen is / de schrifturen-boecken die dese Kercke recommandeert / te verwaerden / ende de uytleggingen van de schriftuere / die dese Kercke voorstelt / te verwerpen.

Wy verwerpen dan met Augustino alle de uytleggingen der Calvinisten, met haeren besonderen inwendighen gheest / ende houden ons / niet hem / aen die Kercke de welcke alleen de schriftuere kan oprechtelijck uytleggen / ende die wy voor de ooghen sien nu ter tijdt de selve teeckenen hebben die Augustinus hier op telt.

III. DEEL.

Hoe de Donatisten ende andere ketters dit voorseyde ghevoelen van Augustinus bestreden, ende de Calvinisten met hun hier in over-een-komen.

DE Donatisten siende datse van Augustinus ghepraemt wierden met de autoriteyt van de H. kercke om haere uyt-leggingen vande Schrifture te volgen/seyden dat de kercke in't beginsel oprecht was gheweest/ maer datse in de volghende tyden besweken was/ ende dat hunne kercke alleen was over-ghebleven/ gheljck de twee ghesla chten van Juda en Beniamin waeren over-ghebleven onder de thien andere ghesla chten van Israel, de welcke sich hadden af-ghescheyden; ende de twaelf Apostelen by Christus waeren ghebleven als de twee-en-seventigh discipels besweken.

De selve antwoorde van dese ketters hebben de Calvinisten mede tot hun voordeel ghenomen gelijck men kan sien by du Moulin *Lib.* 1. *Nouv. cap.* 41. 't welck ock de andere Calvinisten ghenuerigh in den mont hebben/segghende dat de kercke die eertijts oprecht was nu gantschelijck verballen ende besweken is/ ende dat de oprechtighepdt alleen by hun is ghebleven. Dit seyden eertijts de Donatisten, ende nu ter tijdt de Calvinisten tot gheen ander eynde als om de authoriteyt van de kercke/ die Augustinus soo preese/ te niete te doen.

Hoort nu hoe Augustinus sich hier teghen ghestelt heeft: eerst *de unit. Eccl. cap.* 12. ende *cap.* 19. De ketters/ seyden dat-se gheene andere bewijsen en begeerden te hebben als uyt de Scrifture alleen/ ende dat de Scrifture-

Schrifture soo klaer was, datse gheenen upt-leggher van doen hadde; dese gront-reghelen neemt Augustinus teghen hun op/ om hun met hun eyghen mes de keel af te snyden: Wel aen/ sept hy/ ghyliden seght dat de kercke alleen by u in Afriken gheblyven is/ toont ons dit klaer upt de Schrifture/ maer brenght ons soodanighe plaetsen voort die gheenen upt-legger van doen hebben/ ende die ghy niet en draept naer uwen sin: De ghene die seght dat de Catholycke kercke de heele wereldt door is gegaen/ ende alleen in Afriken by de Donatisten ghebleven/ dat hy verbloeckt sy/ oste wel dat hy ons dat klaerlyck toone in de Schrifture.

Dit selve praemt Augustinus meer als op ses andere plaetsen: Datse ons/ sept hy *de unit. cap.* 13. soo klaer in Schrifture toonen dat hunne kercke alleen ober-ghebleven is/ gelyck wy daer lesen dat'er van twaelf geslachten van Israel niet meer als twee over en bleven/ wy en sullen hun niet teghen-spreken: Doch indien dit met klaere woorden in de Schrifture niet te vinden en is/ ende sy dit willen by-maecken door glossen/ uptleggingen/ ende argumenten/ de Schrifture sal ick ghelooven/ maer niet de glossen ende upt-leggingen vande doole ketters.

De redenen waerom dat Augustinus dese uptleggingen niet ghelooven noch aenbeerden en wilt/ geeft hy *cap.* 17. niet alleen om dat sy selve seyden dat de Schrifture soo klaer was/ dat-se geene upteggers van doen hadde/ maer aldermeest om dat sy de baste ende onfeylbare waerheydt wilde hebben/ ende niet onsekere ende twyffelachtighe dingen: daerom versoeckt hy van de ketters dat sy hem klaer upt de Schrifture bewysen niet alleen dat hunne kercke alleen is over-ghebleven/ maer oock dat Godt aen hun/ den H. Gheest heeft beloft/ ghelyck hy dede aen syne Apostelen/ ende dat Manicheus met syne aenhanghers Apostelen was. Toont ons dit/ sept hy/ klaer upt de Schrifture: kont ghy niet toonen dat ghe den H. Gheest hebt/ soo en wil ick dan met recht uw upt-leggingen

ghen

ghen en gloſſen op de Schrifture niet ghelooden: om datſe twijffelachtigh ende onseker zijn/ en niet van den H. Gheest gedicteert/ maer van leugenachtighe menschen verfiert. Kont ghy oock met klare woorden uyt de Schrifture niet bewijsen dat Manicheus een Apostel is/ soo en is dan ul. kercke alleen niet over-ghebleven / want dan soude door de selve de heele wereldt moeten verholt/ ende in 't gheloof vernieuwt worden/ soo moest ghy ons dan nieuwe Apostelen senden die ons een ander gheloof souden leeren als wy te voren ghehadt hebben. Wilt ghy dan staende houden dat de Catholijcke kercke besweken is/ maer niet de uwe/ bewijst ons dat Manicheus een apostel is: Want wie sal ghelooden dat de Catholijcke kercke/ die door soo vele ghetuyghenissen bevestight is / soo haest soude moeten vergaen/ ende dat de Schrifture niet een woort en soude vermanen van 't overblijven vande kercke der Donatisten, van de welcke alleen / de wereldt moest herstelt/ vernieuwt / ende verholt worden? Kont ghy dit al-te-mael op het alderklaerste uyt Schrifture niet bewijsen/ 't ghene wy soo rechtveerdelijck van ul. versoecken/ghelooft dan de waerheyt/stopt uwen mont/ hout u gherust / ende bekeert u van uwe uytsinnighepit tot de salighepit.

In deser voeghen argumenteert Augustinus op twee verscheyden plaetsen van sijn boeck genoemt *de unit. Eccles.* namelijck *cap.* 19. 17. ende op dry plaetsen van sijn schrift ghenoemt *contr. Epist. fundam. cap.* 5. 14. en 18. ten lesten *de Actis cum Felice lib.* 1 *cap.* 13.

Met dese selve wapenen moeten wy de Manichéen en Donatisten van onsen tijdt/ dat is/ de Calviniſten bestrijden: Sy roepen mede gelijck die oude ketters: de alghemeene kercke is vergaen/ de onse alleen is niet besweken/ de onse alleen is de waerachtighe. Wy vraeghen met Augustinus: Waer staet dit klaer in de Schrifture? waer staen dese woorden: De alghemeene kercke is vergaen, de Calviniſten alleen zijn overghebleven, de Calviniſten alleen hebben de waerachtighe kercke? Toont ons dese woorden / soo-se daer lig-

ghen/

ghen / in de Schrifture soo klaer is dat-se ghenen uytleggers van doen heeft: Wilt ghy ons eenighe Schrifture-plaetsen gaen uytlegghen / ende die also passen en draepen naer uwen sin / wy en hebben met uwe uytleggynghen niet van doen / ofte toont ons eerst met klaere woorden uyt de Schrifture / dat ghy lieden Calvinisten in het besonder den H. Gheest hebt / ende dat-ghe Apostelen sijt / die de werelt moest komen vernieuwen ende verbollen: Wy en versoeken van u niet anders met Augustino, als dat ghene ghelijckformigh is aen uwe eyghen leerynghen; ghy leert dat de Schrifture soo klaer is dat-ghene uytleggers van doen heeft / toont ons dan in de Schrifture sonder uytleggynghen dat de Kercke van de Calvinisten alleen / is oberghebleven ende de waerachtighe is / toont ons dat klaer sonder uytleggynghen dat de Calvinisten den H. Gheest hebben / ende Apostelen sijn: Want ghy dit niet doene soo en sijn uwe uytleggynghen niet anders als verdichte vonden van menschen / ende uwe Kercke niet anders als een Kasteel in de lucht, oversulex gheeft aen de waerheyt / stopt voortaen uwen mont / ende houd u met Augustinus in het aenbeerden ende verklaren van de Schrifture / by die Kercke die nochtgedens-daeghs de heele werelt door / is verspreyt / die / beghinnende vanden H. Petrus, noch de successie der Bisschoppen heeft / die met mirakelen bevestight wordt / ende den naem van Catholijck draegt / en sijt niet beschaemt hier in Augustinus te volghen / die van uwen Calvijn niet alleen op het hooghste ghepresen wort / maer oock spreeckt uyt den mont / ende al-ghemeen ghevoelen van alle de andere rechtsinnighe vaders.

IV. DEEL.

Auguſtinus aenveert neffens het ghevoelen der Kercke het ghetuyghenisse vande HH. Vaders in 't uytlegghen vande Schrifture.

DAer was queſtie tuſſchen de Pelagianen en Catholijcken, aengaende de erf ſonde: Auguſtinus heeft de saeke teghen hun opghenomen / ende het Catholijck ghevoelen beveſticht uyt de HH. Schrifturen ghelijck-ſe van de HH. Vaders was uyteghelepdt ende verklaert. Schrijvende dan teghen den Pelagiaen Julianus, ſpreeckt hy aldus.

Eerſt *lib. 2. cap. 1.* Mijns het tijdt / Juliane, dat ick uwe listen en laghen om verre ſmijte: door de ſpreucken der Biſſchoppen / die de H. Schrifture met groote eere ghehandelt hebben.

Op de eerſte plaetſe ſtelt hy Ambroſius uytleggende deſe woorden van Paulus: Wie ſal my verloſſen van dit ſterflijck lichaem? daer hy toont dat wy met de erf-ſonde beſmedt ſijn: dan voeght'er Auguſtinus by: ſoo heeft dit Ambroſius verſtaen / als ook Cyprianus, Gregorius, ende andere leeraers van gheeyste authoriteyt.

Op de tweede plaetſe ſtelt hy den H. Cyprianus verklarende deſe plaetſe *Prov. 20. v. 9.* Wie ſal ſich roemen dat hy een onbevleckt hert heeft? ende banden H. Joannes *Ep. 1. cap. 1. v. 8.* Indien wy gheene ſonde hebben wy verleyden ons ſelven / ende daer en is gheene waerheyt in ons.

Op de derde plaetſe ghebruyckt hy d'autoriteyt van den H. Hilarius, uytleggende deſe woorden van Chriſtus *Matth. 7. v. 12.* Indien ghy quaet ſijnde weet goede

gode ghiften te gheven aen uwe kinders &c.

Ten lesten sept hy Cap. 10. Ick hebbe teghen u voorghevvacht / Heylighe Bisschoppen / voorluchtigh in de HH. Kercke / wel erbaeren in de HH. Schriften / op dat ghy dien sout vreesen die haer ghemaeckt heeft Heylighe Tempels / die van dese oorke ghevonnist hebben op soo eenen tijt / als niemant kost segghen dat-se d'eene paytije of d'andere afvoorsteerden / want ghy-lieden en waert alsdan noch in de werelt niet / ende wy hadden toen met u noch gheen disput over dese questie. Sy hebben gheleert 't ghene sy in de Kercke ghevonden hebben / sy hebben gheleert / 't ghene sy van andere geleert hadden / sy hebben aen hunne kinders geleert 't ghene sy ontfanghen hadden van hunne Vaders.

Augustinus niet te vreden wesende met de HH. Vaders te volghen in t'uytlegghen van de Schriftuere / wilt oock hunne eyghen spreuken ghevolght hebben als overleveringhen om de geloofs stucken te bevestighen.

Eerst *lib. 2. contra Iulian. cap. 5.* voorstellende den H. Ambrosius, sept hy tot den Pelagiaen Julianus: Hoe vermechtigh ghy zijt / ende hoe moetwilligh in de dwalinghe van Pelagius voor te staen / ghy wordt verstaens door den saligen Ambrosius met soo klaere ende ghewichtighe woorden overtuyght / dat-ghy / by aldien u noch de reden / noch eenighe consideratie vande religie van u voornemen kan afsetten / klaerlijck toont wat een quaet dat het is als jemant nu soo verre ghevomen is / dat hy liever heeft te blijven / niet daer hy lust heeft / maer beschaemt is wederom te keeren van waer hy afgedwaelt is: Want dien man Godts Ambrosius, met wiens wel spreken thy dy wy u praemen / heeft u voorgestelt / niet het ghene dat duyster was / maer 't ghene van alle de leeraers soo verstaen wiert.

2. Als hy *lib. 1. cap. 3.* verscheyden vaders voorgestelt hadde / sept hy: Ick en wille hier de spreuken van alle de vaders niet voorstellen / maer dese syn

soodanighe / dat onse teghen-spreckers moeten beschaemt staen / en sich ten onder gheven / indien sy noch eenighe vreese Godts ende schaemte hebben.

3. Sept hy *lib* 1. *cap*. 4. Gaet nu heuen Juliane, ende hout u als of ghe niet en wist wat soo vele ende soo groote leeraers segghen vande erfsonde / die door hun heyligh leven / ende door het overstryden der dwalinghen van hunne tyden / op 't heerlyckste van dese werelt gheschreven syn / eer ghy-lieden te voorschyn quaemt.

4. Sept hy *lib* 2 *sub finem* vande HH Vaders: Door soodanighe planters / besproeyers / bouwers / herders / ende voester heeren is de H. Kercke ghegroeyt nae de tyden vande Apostelen.

V. DEEL.

Wat de Manichéen, ende met hun de Calviniſten, op dit voorgaende argument van Auguſtinus, antwoordden.

DE Manichéen seyden / ghelyck Augustinus ghetuyght *lib* 1. *de Actis cum felice cap* 6. Alle menschen syn leughenachtigh / Godt alleen is waerachtigh / de Schrifturen Godts spreken.

Dat is / ghelyck onse Calviniſten nu oock ghedurighlyck roepen: De HH. Vaders zyn menschen geweest / sy hoosten dwalen.

Niet te min Augustinus blyft by het zyne / ende seght *lib*. 2. *cap*. 7. teghen den Pelagiaen Julianus: Indien ghy nu siet dat soo vele Heyligen dit ghyleert hebben / 't ghene wy tot tyde ooch leeren / laet uwe dwalinghe vaeren / leght uwe stoutigheyt af die vol van sacrilegie is / ghy zyt overtuyght op alle

kanten /

santen/ de ghetuygheniſſen der HH. Vaders zijn soo klaer als het licht.

Dan gaet Augustinus redenen gheven waerom dat men nae de HH. Vaders moet luysteren 't zy dat-se de Schrifturen uytleyghen/ 't zy dat-se haere eyghen leeringhen voorstellen.

Eerst seyt hy *lib. 2. contra Iulian. cap* 10. Het zijn HH. Prelaten gheweest/ voorluchtigh in de H. Kercke/ wel ervaren in de HH. Schriften/ die Godt heeft ghemaeckt Heylighe Tempels.

2. Seyt hy *lib. 1. cap. 4* Het zijn de leeraers van de H. Kercke/ die een Heyligh leven ghelevdt hebben/ en de dwalinghen van hunne tijden te mete hebben ghedaen/ ende op 't heerlijckste upt dit leven ghescheyden zijn

Hier op vraeght Augustinus: Zijn dan de HH. Vaders allegaer blindt/ ende de Pelagianen klaer sienders? Wel hoe? sullen dan de duysterniſſen/licht/ en het licht/ duysterniſſen ghenoemt worden?

De eerste reden dan waerom dat-men de oude vaders meer als de ketters moet hooren treckt Augustinus upt hunne Heylighevt/ weerdighevdt/ ghevuryevt/ ende ervarenthevdt in de HH. Schriften

Zijne tweeden reden stelt hy in 't selve boeck ende Capittel/ seyghende: Niemant en kan seyghen dat de Vaders d'eene ofte de andere partije ghefavoriseert hebben/ aenghesien dat'er vele ghescheyden hebben van soodanighe stucken van de welcke op hunne tijden gheene questie en was. By exempel als den H. Cyrillus Hierosolomitanus *Catech. Mystag.* 4 seyde: Christus heeft het water verandert in wijn/ en sal hy niet weerdigh zijn ghelooft te worden dat hy den wijn heeft verandert in bloedt? het ghene broot schijnt te zijn/ en is gheen broodt/ al-hoe-wel het soo schijnt te zijn aen den smaeck. Ende den H. Joannes Chrysostomus *Hom. 24. in 1. Corinth.* Het ghene in den kelck is/ is het selve dat upt de zijde Christi vervloeyt is.

Dese ende andere Vaders hebben soo gheleert eer

de Calvinisten opt in de werelt waren/ verbolgheng/ eer der opt queſtie was/ of Christi Lichaem en Bloet/ weſentlijck/ ofte alleen figuerlijck in 't H. Sacrament teghenwoordigh was: soo en kosten sy dan/ seght Augustinus, nochte niet spreken upt Passie/ nochte tot voordeel van d'eene ofte de andere parthije/ de wijle daer gheene parthijen en waren/ soo hebben sy dan nae de waerheyt gheſproken.

De derde ende krachtighſte reden van Augustinus, is/ dat de HH Vaders gheſproken hebben upt eenen mont/ ende upt het al-ghemeen gheloven van de heele H. Kercke.

Soo seght hy op de voorghemelde plaetse: Sy hebben gheleert 't ghene sy van andere gheleert hadden/ sy hebben aen de kinders overghelevert 't ghene sy vande Vaders hadden ontfanghen.

Wederom *lib. 1. cap 5.* ſprekende teghen den Pelagiaen Julianus: Hoort ghy wel/ sept hy/ dat-se allegaer upt een herte/ upt eenen mont/ ende upt een gheloof ſpreken/ ende dat dit het Catholijck ghelooof is 't welck met eenſtemmighe ghetuyghenissen bevesticht wort?

Hier upt maeckt Augustinus *lib. 2. cap. 1.* dese slot-reden: De Christenen moeten de ſpreuken van de HH. Vaders ſtellen voor de vele nieuwigheden der ketteren/ ende liever die aenhanghen als dese.

Item *Cap. 9.* Soodanighe groote mannen/ leeren/ volgheng het Catholijke gheloove 't welck voor de heele werelt verkeyt is/ dat dit of dat waerachtigh is/ op dat de vroome ende bedrieghelijcke nieuwighedt van de ketters ghemorſelt werde voor de autoriteyt alleen van de ghene/ van de welke de waerheydt ſelve ghetuyght dat-se voor hun ſpreeckt.

Hier in dan beſtaet de kracht van dit heel argument Augustini: Aengeſien dat de out-Vaders/ heyligha/ weerdighe/ gheleerde/ ende wel erbaren mannen gheweeſt ſijn in de Schrifturen/ aengheſien dat-se niet gheſproken en hebben upt Passie/ noch voor d'eene noch voor de andere parijje/ aengheſien

ghesien dat-se ghesproken hebben uyt eenen mont/ ende volgheus het alghemeen ghevoelen van d'heele werelt: Wie sal soo dwaes ende sot zijn die liever sal lupsteren nae de nieuwe leere der Ketteren / ende gunne uytleggingen van de Schrifture/als nae die van de HH. Vaders?

VI. DEEL.

Hoe de Pelagianen dit argument, ghelijck oock de Calviniſten nu doen, voorders ſochten 't ontvluchten.

DE Pelagianen ſeyden voor eerſt dat oock de HH. Vaders onder mallaanderen verſchepden van opinie waeren / overmits dat-men op hun niet en moſt vaſt gaen.

Dit argument hebben de Calviniſten van de Pelagianen oock afgheleent.

Maer Auguſtinus *lib 1. cont. Iulian. cap. 6.* antwoort hier op: 'T is waer/ ſeyt hy / ſommighe hebben de gheleerſte ende beſte beſchermers van de Catholijke Religie verſchepden van opinie gheweeſt / ende den eenen heeft wat beters en waerachtighers gheſeyt van eenighe ſaken / als den anderen / maer dit was in ſoodanighe queſtien die de fondamenten van het gheloof niet en raeckten.

Hier teghen ſeyden de Donatiſten, ghelijck oock de Calviniſten nu doen / dat ſommighe Vaders met'er daet hadden gheſtreden teghen het al-ghemeen ghevoelen / oock in de fondamenten van het gheloof: onder andere den H Cyprianus, met een concilie van 80. Biſſchoppen/ die leerden/ dat-men de ghene die van de ketters ghedoopt waeren / wanneer ſy ſich tot de Catholijke Kercke begaven / voor de tweede reyſe moeſt doopen.

Hier op ſeght Auguſtinus *lib. 1. cap. 18. de Bapt. contra Donatiſtas* Cyprianus is van ſoo een ghevoelen ghe-weest eer het door 't vonnis van een al-ghemeen Concilie besloten was / ende door de eenstemmig-heydt van de heele Kercke bevesticht / wat-men in dese saeke moest houden of volghen.

Voorders / sept hy *lib. 2. cont Donat. cap. 1.* Het ghe-ne dat door de beslupten van de al-ghemeene Ker-ke bevesticht wort / mort gestelt worden door d'au-toriteyt van eenen Bisschop alleen / ofte van eene Provinciale Synode.

Dat is / het ghevoelen van eenen Bisschop al-leen / ja ook van vele te saemen / en kan niet een sier maecken / teghen het al-ghemeen ghevoelen van de heele Kercke / overmits de Vaders die eenstem-lyck uyt dit al-ghemeen gevoelen hebben ghespro-ken / en moeten daerom niet verworpen worden / om dat'er eenighe zijn gheweest die hier tegen stre-den / want het al-ghemeen ghevoelen van de heele Kercke / gaet voor het ghevoelen van eenighen het besonder.

Ten derden sochten de Pelagianen de HH. Vaders te vervalschen / verdraepen / ende verkeeren om dat-se souden schijnen met hun het selve ghevoelen te hebben.

Dit is soo ghemeen by de Calviniſten dat schier hunne boecken krielen van soodanigh bedrogh / op 't welcke sy menighmael van de Catholijke schrij-vers betrapt zijn gheweest / te weren / ofte dat sy de woorden van de HH. Vaders verkort hadden / ofte vervalscht / ofte op eenige andere maniere ver-draept.

Op dit stuck betrapte ook Auguſtinus de Pelagia-nen, gheliyck-men by hem kan sien *lib. 1. contra Iulian. cap. 6.* daer hy seght: Julianus den Pelagiaen seght dat den H. Joannes van Constantinopelen, dat is / den H. Chrysostomus, gheene erf-sonde en verklaert in de kleyne kinderen.

Hoe? seght Auguſtinus, durst ghy de woorden van den H. Bisschop Joannes als contrarie stellen tegen de

de spreuken van soo vele ende soo treflijcke sijne medegheselle / ende hem af-scheyden van haer eenvuechtigh geselschap? durft ghy segghen dat Joannes van Constantinopelen, den doop van de kinderen sou verderfaen / teghen soo vele ende soodanighe sijne medeBisschoppen/namelijck tegen Innocentius Bisschop van Roomen, Cyprianus van Carthagen, Basilius van Cappadocien, Gregorius van Nazianzen &c. Ghy leyt sijne woorden verdraept naer uwe leere: Want ghy weet selve wel dat hy niet gheseyt en heeft dat de kleyne kinderkens niet besmet en zijn met sonde/ maer dat se gheen eyghen sonden en hebben / door dien eyghen wille ghedaen.

Dan stelt Augustinus eenighe plaetsen upt Chrysostomus door / daer hy openlijck seght dat de kleyne kinders erf-sonde hebben / ende overtuyght Julianus van bedrogh ende valscheyt in het citeren van desen Vader.

VII. DEEL.

Kort begrijp ende besluyt van al het voorgaende.

HIer siet ghy nu de heele Pastepe van de Calvinisten ontdeckt/ ende onse teghenwoordighe maniere van handelen teghen de ketters/ door Augustinum, sprekende upt den mont van alle de oude/ende voude de beste ende ghetrouwste ghetuyghe van 'outhepdt (gelijck Calvijn selve bekent) ten vollen bevestight.

Wilt ghy dupldet pastepe als dat de Calviniſten hunne eerste gront-regelen van de duplste ketters afgheleent hebben?

Sy seggben. 1. Dat de Schrifture alleen ghenoegh is om te bewijsen de Artikelen des gheloofs.

Dit was oock den gront-regel van de Arianen, en Manichéen.

Hier teghen seght Augustinus, een ieder/soo wel hedrieghers als oprechte leeraers / kan segghen dat hy synre gheloofs-stucken bewijst uyt de Schrifture is het daerom waerachtigh ?

Ten tweeden seggben de Calviniſten: De Schrifture is klaer, vervolgens wijst sy haer selven uyt.

Dit was mede de leeringhe der Manichéen.

Hier teghen verepscht Augustinus, dat de ketters een stuck alleen soo klaer uyt de Schrifture souden bewijsen / sonder uyt-leggbinghen ofte verklaeringhen dat-m'er gheensins aen en magh twijffelen. Daerom ghebruyckt hy gheduerigh dit woort/ Leest ons dit of dat/ dat is/ bewijst het ons ghelijck de woorden daer legghen / sonder uyt-leggbinghen/ want die zijn onseker / om datse alleen steunen op nw' eyghen verstant.

'T is den inwendighen gheest / segghen de Calviniſten ten derden / die ons ghetuyght dat dese ofte die Schrifture-plaetse soo moet verstaen worden.

Dit was oock eenen grout reghel der Manichéen.

Maer hier teghen seght Augustinus : Toont my dat klaer in Schrifture dat ghy soo eenen gheest hebt/ want dien gheest is onseker en twijffelachtigh.

Dan gaet Augustinus betoonen / by wie dat-men den echtighen sin vande schrifture moet haelen/ te weten/by de Catholycke kercke/ ende de HH. Outvaders.

Doch soo de Donatiſten hier teghen seyden dat de Catholycke kercke vergaen / ende by hun alleen de waerachtighe kercke was/'t welck de Calviniſten nu hedens-daeghs mede seggben: wilt Augustinus dit wederom bewesen hebben met klaere woorden uyt de schrifture sonder eenighe uyt-leggbinghen.

Aengaende de HH. Vaders / seyden de Manichéen datse leughenachtighe menschen hadden gheweest gheljck alle de reste.

Dit selve roepen oock de Calviniſten met hun.

Maer Augustinus gheeft verscheyden redenen waerom dat-men de HH. Vaders moet volgen/ meer

mers liever ende geruster als de nieuwigheden der ketteren.

Eyndelijck Augustinus, volghens de eygen gront-reghelen van de ketters / en wilt gheene andere bewijsen van hunne gheloofs-stucken / als die met klare ende dupdelijcke woorden gheleesen worden in de schrifturere / sonder uyt-leggingen ofte verklaringhen: Doch soo sy dit niet machtigh en waren te doen / en wilt hy naer hunne uyt leggingen / als / nieuwe / onvaste / onsekere / ende twijffelachtige vonden niet luysteren / maer alleen nae de verklaringhen van de alghemeene kercke / ende alghemeene toe-stemminghe der HH. Vaders.

VIII. DEEL.

Wordt bewesen hoe-men de voorseyde gront-reghelen van Augustinus teghen de ketters van onse tijden in practijcke moet legghen.

BEhalven al het voorgaende / staet hier noch te bemercken / dat Augustinus in syne disputen teghen de ketters altijdt ghewoon was / sich aen de defensive te houden / dat is / hy begeerde dat de ketters eerst hunne eyghen stucken souden bewijsen / teghen recht teghen de practijcke van vele / oock geleerde / Catholijcken / die deurgaens in hunne disputen van de ketters geene rekenschap en eysschen van hunne gheloofs-stucken / maer beginnen eerst de stucken van de Catholijcke Religie self te beneerighen: Dit is recht teghen den stijl van Augustinus, ghelijck men kan sien *Cont. Epist. fundam. cap* 3. daer hy de Manicheen soo aen-spreeckt: Ghy moet my klaere redenen gheven van alle die dinghen die de saligheyt der siele aen-gaen. Daerom herhaelt hy oock op soo menighe plaetsen dese woorden: Leest ons dat, ofte toont ons dit klaer in de Schrifturere. De

De redenen waerom dat men deſe methode van Auguſtinus, oock teghen de ketters van onſe tyden moet houden/ zyn klaer: Want/ die een ander beſchuldight/ ten zy dat hy ſyne beſchuldinghe goet maecke/ wordt ghehouden voor eenen valſchen beſchuldigher 2. Die voor-gheeft dat hy de ghebreken wilt beteren en reformeren/ die moet de ghebreken aen-wyſen/ anderſins wordt gehouden voor eenen onvoorſichtighen beſtraffer en reformeerder. 3. Die ſich af-ſcheyt van de gemeenſchap daer hy te voren was/ ten zy dat hy redenen gheve van ſyne af-ſcheydinghe/ wordt ghehouden voor een ghepaſſioneert ofte moet-willigh menſch: Maer de ketters van onſe tyden beſchuldighen de Catholijcke kercke/ ſy pretenderen de ſelve te reformeren/ ende haere ghebreken te beteren/ ſy hebben ſich af-geſcheyden van haere ghemeenſchap: Ergo ten zy datſe haere beſchuldinghe goet maecken/ onſe ghebreken aenwyſen/ redenen gheven van haere af-ſcheydinghe/ ſy zyn valſche beſchuldighers/ onvoorſichtighe reformeerders/ ende ghepaſſioneerde ofte moetwillighe menſchen: derhalven om te toonen dat-ſe ſulcks niet en zyn/ ſtaet het hun toe hunne eyghen ſtucken eerſt te bewyſen/ ende dit moeten de Catholijcken/ volgens den reghel van Auguſtinus, altyt in 't werck legghen. Laet ons nu ſien hoe dit in 't beſonder gheſchieden moet: Ick ſal het ſtellen by maniere van eene ſamen-ſpraake om de heele methode van dit heel ſchrift dies te lichter te vatten.

Catholijck: Ghy-lieden Calviniſten leert dat in het Nachtmael/ niet het weſentlijck lichaem Chriſti, maer broodt in ſubſtantie is/ zynde eene figuere des lichaems: Ick ſeggh met Auguſtinus: Leert my dat, dat is/ toont my dat met ſoo dese/ ende klaere woorden upt-ghedruckt in de ſchriftuere.

Calviniſt. Ick leſe dat upt Paulus 1. *Cor.* 10. v. 16. Het broodt dat wy breken ſept hy/ is het niet de gemeenſchap van het lichaem des Heeren?

Catholijck: Ick leſe hier deſe woorden/ broodt ghemeynſchap, en lichaem: maer niet het woorden/ figuere:

figuere: want Paulus en seght niet: het broodt van het nachtmael is eene figuere, maer hy seght 't is een gemeenschap van het lichaem des Heeren,

Calvinist. Het broodt in substantie en kan het lichaem Christi, in substantie niet zijn / soo en is het dan maer eene figuere.

Catholijck: Leest my inde Schrifturen dese woorden: 'T is broodt in substanstie Paulus seght / het broodt dat wy breken, maer hy en seght niet het broodt in substantie dat wy breken.

Calvinist Hoe sult ghy dan dit woordeken broodt anders verstaen als broodt in substantie?

Catholijck Ten gaet u niet aen hoe ick dat verstae: ghy moet uw' eyghen stuck goet maken met uyt eyghen bewijsen die klaer upt-ghedruckt staen inde Schrifture; toont my dan dese woorden by Paulus, het broodt in substantie dat wy breken. Kont gy dat niet doen? bekent dan dat het niet klaer en staet inde Schrifturen / dat in't Nachtmael broodt in substantie is zijnde eene figuere des lichaems? Ghy en doet dit niet, ende en hebt ghy my met klaere woorden konnen tonen in de Schrifture / hoe roept ghy dan dat de Schrifturen haer selven upt-wijst / ende soo klaer als het licht vanden middagh?

Calvinist. Dit kan wel wesen alhoewel onse geloofs-stucken van woort tot woort niet upt-ghedruckt en staen inde Schrifturen.

Catholijck: Bekent ghy dan dat dit uw' leerstuck: In't Nachtmael is broodt in substantie, ende 't is eene figure van het lichaem des Heeren van woordt tot woordt niet en staet in Schrifture? bekent ghy dat? of niet? soo niet? toont my dan de plaetse daer dit staet van woordt tot woordt: Bekend'et dat het'er niet te vinden en is? ick vraeghe noch eens hoe ghy durft leeren dat de Schrifturen klaer is / ofte haer selven upt-wijst?

Calvinist: Wy en hebben nopt gheleert dat de geloofs-stucken van woordt tot woordt moeten staen inde Schrifturen.

Catholijck: Wat dan?

Calv.

Calv. Dat-ſe daer upt konnen ghetrocken worden door klaere conſequentien.

Cath. Nu bekent ghy my dan dat uwe gheloofsſtucken met ſoo klaere woorden niet en ſtaen inde Schriftuere / ofte ſy moeten door verklaringhen en conſequentien daer upt ghetrocken worden. Soo ſpreeck ick u dan aen met Auguſtinus Ghy belooft ons de nacchte ende klaere waerheydt te toonen inde Schrifture / ende nu komt-ghe met uwe conſequentien ende uptlegginghen door: Ick aenveerde de ghetuyghenisſen van de HH. Schriften, ſeght Auguſtinus, maer niet uwe verklaringhen noch conſequentien / want die zijn onſeker, om dat-ghe de Schrifture draeyt naer uwen ſin.

Calv. Onſe verklaringen en conſequentien gaen vaſt ende ſeker.

Cath. Uwe verklaringhen en conſequentien moeten een van beyde zijn / te weten / of menſchelijck of godlijck: zijn-ſe menſchelijck? ſoo en gaen-ſe niet [illegible] want alle menſch is leughenachtigh/ende [illegible] daeten: zijn-ſe godlijck? bewijſt my dat met klaere woorden upt de Schriftuere.

Calv. Den inwendighen gheeſt gheruyght ons dat-ſe godlijck zijn.

Cath. Ick ſeggh'e met Auguſtinus: Dien inwendighen gheeſt is even onſeker als uwe verklaringen/ bewijſt my dan met klaere woorden upt de ſchrifture / dat ghy dien inwendighen gheeſt hebt / ende ick ſal u ghelooven dat uwe verklaringhen godlijck zijn: Ghy wilt, ſeght Auguſtinus, dat wy gelooven dat den H. Gheeſt door u ſpreeckt, ende veropenbaert heeft het ghene ghy leert, ende ghy en kondt het upt ſchrifture niet bewijſen, ſoo wilt ghy dan dat wy ghelooven dinghen die onſeker zijn, ondertuſſchen hadt ghy belooft ons de vaſte ende onfeylbaere waerheydt te leeren. Doch aenghesien dat ghy ons deſe uwe leere: Inde Nachtmael is broodt in ſubſtantie, ende 't is eene figure van't lichaem des Heeren van woort tot woort niet en konnen toonen inde ſchriftuere/ Laet ons hooren hoe ghy dit goet maeckt door ſekere / ende ſuy-

sijlbare verklaringhen en consequentien.

Calvinist. Paulus seght dat'er nae de consecratie noch broodt is: 't welck een ghemeenschap van het lichaem des Heeren is. Het broodt en kan het wesentelick lichaem des Heeren niet wesen / ergo soo is het broot in het nachtmael alleen eene figuere des lichaems.

Catholijck. Hout ghy dese consequentie voor soo vast ende onfeylbaer dat'er niemant aen en mach twijffelen? seght ghy dat neen? soo leert ghy ons dan / om met Augustinus te spreken / onseckere dinghen / in de plaetse van dinghen die vast gaen / ende onfeylbaer zijn: Seght ghy dat dese consequentie vast ende onfeylbaer is? soo moet-se dan ofte op eenighe klare Schriftuere ghegront zijn / ofte op uwen eygenen wendighen gheest: Niet op het leste / want dien gheest is onseker / alsoo ghy hem upt Schriftuere niet bewijsen en kont: Niet op het eerste: Want gheliick ick boven ghesept hebbe / Paulus noemt het wel broodt, maer en seght niet dat het broot [illegible] substantie is / soo en is dan dese Schriftuere [illegible] de welcke ghy uwe consequentie treckt / soo valt dan dese consequentie op eenen onseckeren gront: Ofte indien ghy by de woorden Pauli, dit woordeken substantie voeght / soo moet ghy wederom door eene nieuwe consequentie bewijsen dat Paulus van broodt in substantie spreeckt / aenghesien dat dit woordeken broodt dickwils in Schriftuere strecken / niet broodt in substantie, maer enckelijck spijse in het ghemeen: Alsoo maekende d'eene consequentie op d'andere / en sult ghy my nopt anders bereyden als onseckere dinghen / die / niet op de Schriftuere / maer enckelijck op uw' eyghen verstant worden ghebouwt door verklaringhen en consequenten die den minsten gront niet en hebben in de Schriftuere.

Seght my nu voorders: Wat verstaet ghy door dese volghende woorden van Paulus, 't is de ghemeenschap van het lichaem des Heeren? verstaet ghy daer door / eene lichaemelijcke ghemeenschap met het lichaem

haem des Heeren / ofte maer eene gheeſtelijcke.

Calviniſt. Ick verſtae daer door / eene gheeſtelijcke ghemeenſchap.

Cathol. Waerom dat? aenghesien dat Paulus noch het een / noch het ander en seght?

Calviniſt. Dat wijſt de Schrifturre selfs uyt.

Catholijck. Hoe kan de Schrifturre dit uytwijſen / aenghesien dat-se niet uytdruckelijck en seght dat het eene gheeſtelijcke ghemeenſchap is?

Calviniſt. Ick sal u dat toonen: Want Paulus seght / dat het broot de ghemeenſchap van het lichaem des Heeren is / maer het broodt en kan gheene lichaemelijcke ghemeenſchap maecken tuſſchen ons ende het lichaem des Heeren / ergo 't maeckt alleenlijck eene gheeſtelijcke ghemeenſchap.

Catholijck. Ick meende dat de Schrifture haerſelven uytweeg / ende hier komt ghy wederom met eene nieuwe conſequentie / die even los staet ende onſeker is als de voorgaende: Want om dat ghy u [illegible] Paulus hier spreeckt van broot in ſubſtantie, daerom beſluyt ghy hier uyt / dat hy oock alleenlijck spreeckt van eene geeſtelijcke gemeenſchap: Maer ghy en komt my / oock ſelfs niet door klare conſequentie / bewijſen dat Paulus hier spreeckt van broot in ſubſtantie, soo en komt ghy dan hier uyt oock niet beſluyten dat hy alleenlijck spreeckt van eene gheeſtelijck ghemeenſchap.

Siet ghy nu niet / beminde vrient / klaer voor de oogh / gheliick Auguſtinus seght / dat alle uwe beloften maer ydele praetjens en zijn? ghy roept ghedurigh / de Schrifture is klaer / ghy belooft ons hier uyt de naeckte waerheyt te leeren ende als t'er op aen komt dat gy ons sout bewijſen / dat in 't Nachtmael broot in ſubſtantie is, 't welck eene figuere des lichaems is, ('t ſelve is van alle uwe andere ſtucken) daer en komt gy niet alleen niet eene enckele Schrifture-plaetſe by-setten daer dit van woort tot woort soo gheſeyt wordt / maer oock niet eene enckele conſequentie maecken om dit te bewijſen / die den minſten grout hebbe in de Schrifturre: Want ghy en

kont

hont niet eene consequentie maecken/ofte ghy moet de Schrifture / Augustinus noch seght / draepen naer uwen sin met nieuwe by-voeghsels / by het woordeken broodt, moet ghy voeghen substantie, by het woordeken breken, moet ghy voeghen / nae de consecratie, by het woordeken ghemeenschap, moet ghy voeghen gheestelijke, ten lesten by het woordeken lichaem, moet ghy voeghen figure, gheen van allen en is by Paulus te lesen/soo maeckt ghy dan eene nieuwe Schrifture op uw' handt / te weten dese: Het broodt in substantie dat wy breken nae de consecratie is de gheestelijke gemeenschap/ende eene figure des lichaems Christi ende dan roept ghy dat-ghe maeckt consequentien treckt uyt de Schrifture: Wy seggen dan met Augustinus, dat alle uwe consequentien niet anders als menschelijke vonden en zijn/om dat-se op niet eene klaere Schrifture/maer alleen op uwe by-voeghsels gheboutwt zijn.

Calvinist. Wat wilt ghy / Papisten, toch seggen: dunt ghewel self een van uwe stucken bey [illegible] van woort tot woort staet in Schrifture?

Cath. Dat en gaet u niet aen: Want wy en onderstaen hier onse Religie niet / maer de uwe/en dat volghens uwe eyghen gront-reghelen / die ghy ganschelijck verwerpen / ende daerom moet ghy eerst rekenschap gheven van uwe Religie/ende uwe eyghen gront-reghelen goet maecken / eer ghy ons komt afdraghen hoe dat wy onse geloofs-stucken bewijsen: 't is ons ghenoech dat wy uwe dupe Pastepe uyt Augustino hebben ontdeckt/ ende u ontruyght dat-ghe de selve gront-regelen hebt met de Manichéen, Pelagianen, Arianen, en Donatisten, ende dat-ghe aen de ghemeente niet anders als onsekere dinghen en leert / niet uyt klaer Schrifture / noch ghegront op de Schrifture noch daer uyt getrocken door klaere consequentien / daer-ghe nochtans met die voorseyde oude ketters ghedurigh contradicte roept/ende met volle monden belooft de klare/ onfeylbare waerheyt te leeren; ende ondertusschen uwe eyghen vonden ende bodden

verkoopt in de plaetse van het woort Godts.

Wilt gy dit noch voorders in andere stucken sien: Leest my eens in Schrifture dese woorden: Men mach de beelden der Heylighen niet eeren.

Calvinist. Staet'er niet uptdrucktelijck *Exodi* 20. Gy en sult u gheen ghesneden beelt, noch eenighe ghelijckenisse maecken van 't ghene dat boven in den Hemel is, noch van 't ghene dat onder op d'aerde is, noch van 't ghene dat in de wateren onder de aerde is?

Catholijck. 'T is waer / uwe oude Fransche byhelsplochten te hebben / ghy en sult gheenen af Godt maecken, in de plaetse van / ghy en sult gheen ghesneden beelt maecken: Maer laet dit passeren: Ick bekenne dan dat ick de voorseyde woorden *Exodi* 20. lese: Maer ick en lese daer niet / ghy en sult gheen ghesneden beelt van Heylighen maecken / dat woordeken / Heylighen, en is daer niet bekent.

Calvinist. Maer staet immers klaer dat-men gheene beelden mach maecken van 't gene boven in den Hemel is.

Catholijck. Eben wel / hier en woort niet gheseyt dat-men gheene beelden van Heylighen maecken en mach.

Calvinist. Ick toone u dat klaer: Men mach gheene beelden maecken van 't gheene boven in den Hemel is / maer de Heylighen zijn boven in den Hemel / ergo men mach gheene beelden van Heylighen maecken.

Catholijck. Ick sie wel dit moet wederom door consequentien uyt de Schrifture gheperst worden. Maer waer leest ghy in de Schrifture dat hier op dese passagie / door den Hemel, moet verstaen worden den Hemelen der Heylighen? leest my dat ergheus in de Schrifture / ende ick sal u contrarie lesen op menighe plaetsen vande Psalmen, ende elders / daer door den Hemel de locht woort verstaen / ende verboden ghens dat hier alleen verboden worden de beelden van de Sonne, Maene, Sterren, en Voghelen, soo en is dan uwe consequentie niet klaer als ghy dit meent op de Heyligben.

Hier-

Hiermede is het ghenoech/ ick soude u alsoo konnen leyden van stuck tot stuck / ende ben wel verseert dat'er niet een en is / 't welck ghy sout konnen gaet maecken / ghelijck ghy ghedurigh roept ende belooft/ te weten / ofte met klaere Schrifture/ ofte met klaere consequentien / middelertijdt ondoet ghy gheen van beyde. Vaert wel / ende indien ghy wijs sijt/houdt u/ met Augustinus, voortaen van de Schrifture soo-se van de al-gemeene Kerke/ ende eenstemmighedt der HH. Vaders wordt verklaert ende uytgheleydt/ daer sult ghy vry wat verder hebben / als by uw' eygben vernuft.

HET TWEEDE TRACTAET

Vande vervalſchinghen vande Schrifturere.

VOOR-REDEN.

ALL-hoe-wel Martinus Lutherus vele ongherijmde saecken op het papier heeft gheſtelt/ſoo iſt nochtans dat hy eene ſchoone bemerckinge heeft/ſchrijvende teghen de Calviniſten ofte Sacramentariſen: Sy komen/ſeyt hy/ teghen ons ſchreeuwen/ bewijſt ons dit of dat uyt de Schrifturere/daer-en-tuſſchen hebben ſy ons van de waere Schrifturere/ door hare doddighe by-voeghſels/ ende verbalſchinghen berooft: Want alſ ſy/ onder andere/ teghen ons roepen: Bewijſt uyt de Schrifturere dat Chriſti Lichaem weſentlijck tegenwoordigh is in't Nachtmael/ en dat wy hun voorſtellen de klaere woorden/ dat is mijn lichaem, ſy ſeggben dat en moet ſoo niet verſtaen worden/ want dat is te ſeggben dat het broodt is een teecken des lichaems: Wel/ ſeght Luther, wat komt ghy ons bragben na de Schrifture/ alſ ghy ons de ſelve hebt ontnomen met die te verdraepen naer uwe ſotte phantaſije? Deſe bemerckinghe van Martinus Lutherus ſullen wy in dit ſchrift noch meer gaen uyt-breyden/ ende toonen hoe de Calviniſten in vele ſtucken den Bybel verdraept ende verbalſcht hebben/ om nu niet te ſpreken dat ſe niet een van hunne gheloofs-ſtucken en konnen bewijſen/ ſonder afdoen of toedoen/ 't welck wy op een ander tijdt hebben begoſt/ ende/ met de Godtlijcke gratie/ op ſynen tijdt ſullen volrecken.

EERS-

EERSTE CAPITTEL.

Eerste vervalschinghe.

DEn H. Apostel 1. *Timoth.* 4. *v.* 10. seght: Godt, die den Salighmaecker is van alle menschen, maer aldermeest van de gheloovighen.

Soo staetet oock inden Luterschen Bijbel / t'Antwerpen ghedruckt by Jan van Loe, in 't jaer 1546.

Item in den Bijbel ghedruckt tot Embden by Steffen Mierroman in 't jaer 1558.

Item in den Geuschen Bijbel ghedruckt tot Delft by Albert Hendrix, in 't jaer 1580.

Met dese bemerckinghe op den kant: Salighmaker is te seggben die alle menschen bewaert ende onderhout.

Item in den Bijbel ghedruckt tot Delft by den selven Anno 1581.

Item tot Delft by den selben Anno 1582.

Item tot Delft by Bruyn Hermansz. Schinckel, Anno 1606. met dese bemerckinghe op den kant / Salighmaecker is te seggben / die alle menschen bewaert ende onderhoudt.

Item tot Amsterdam by Jan Bartholomeeussen, Anno 1611.

Item t'Amsterdam by Paulus van Ravesteyn Anno 1624.

Item t'Amsterdam by den selven. Anno 1635.

In alle dese Geusche Nederlantsche Bijbels/gelijck oock in de Fransche die ghedruckt zijn gheweest van 't jaer 1538. tot 1622. heeft altijdt gheslaen dit woordeken Salighmaker, overgheset uyt het Griecksch woordeken σωτηρ, 't welck volghens de bekentenisse van Beza self / eygentlijck is Salighmaker te seggben / ende alsoo wordt het van den Dordrechtschen Bijbel self / op twintigh andere plaetsen / vertaelt; Niet tegen-staende heeft de Synode van Dordrecht dit woordeken Salighmaker, in den lesten Bijbel gedruckt tot Leyden by Paulus van Ravesteyn, uyt-gebeeght/en-

de in de plaetſe gheſtelt / het woordeken / behouder, alſoo is het ten leſten in den text ſelve ghekomen / 't ghene te vozen in de Bybels van 't jaer 1580. ende 1606 alleenlyck ſtont op den kant.

Hoe hebben de Calviniſten ſoo ſtout gheweeſt haere duyſe handen te ſlaen aen de ſchrifture om deſe plaetſe te veranderen ende verbalſchen / teghen hunnen eygen text die nu hondert jaeren het woordeken Salighmaker hadde ghehadt / teghen den oorſpronghelycken Griecxſchen text / teghen alle de HH. Vaders / teghen den eygendom van het Griecxſch woordeken σωτηρ, ſoo dit van de gheleerde / Scapula, Henricus Stephanus, ende andere verclaert wordt / hoe hebben ſy dit durven beſtaen / ende ſtellen dat Godt den behouder ofte bewaerder, ofte beſchermer, ſoo ſy dit meer verklaren in hunne bemerckinghe / van alle menſchen is / Is het dan al een dinghen de menſchen te bewaren, ofte beſchermen, ofte behoeden, ende de menſchen ſaligh te maken?

Ten kan / ſeggheu ſy hier in deſen ſin ſoo niet genomen worden / om dat Godt gheen Salighmaker en is als van de gheloovighen.

Wel hoe? kan het hier in deſen ſin ſoo niet ghenomen worden / ſoo hebben dan de Calviniſten hondert jaeren verliepdt ende bedroghen gheweeſt als ſy in hunne bybels laſen dat Godt den Salighmaker van alle menſchen was.

Ten anderen / den ſelven H. Paulus die ſeght 1. Tim. 5. 15. dat Chriſtus voor alle menſchen gheſtorven is, die ſeght oock 1. *Tim.* 1. 15. dat hy in de werelt ghekomen is om te ſondaren ſaligh te maken. hoe kan hy dan ſeggen dat Godt gheenen Salighmaker en is als van de gheloovighen? daer Paulus noch uytdruckelyck by voeght dat hy een Salighmaker is / aldermeeſt van de gheloovighen / vervolgens oock van alle andere. Want ghelyck hy ſeght *Galat.* 6. 10. Laet ons goet doen aen alle, maer meeſt aen de huyſgenooten des geloofs ſoo ſeght hy Godt is den Salighmaker van alle menſchen, maer meeſt van de gheloovighen: 't is ſeker dat hy in de eerſte ſpreuke begeert dat men niet alleen aen de

huyſge-

ghenooten des geloofs sou goet doen/maer oock aen alle andere menschen / ergo 't is seker dat hy hier seght dat Godt den Saligmaker is niet alleen bande gheloovighen/ maer oock van alle menschen/ want beyde de spreuken zijn gelijck. Wat'er van sy ofte niet / de Calvinisten konnen hier sien voor hoogh/dat hunne eygh en/ ende de oude texten van alle zyden verbalscht zijn.

II. CAPITTEL.

2. Vervalschinghe.

OMdat hunne sotte phantasye niet toe-laet Priesters te hebben in 't nieuwe Testament / hebben sy verscheyden plaetsen van de schrifture verbalscht die van de Priesters uytdrucklijck spraken.

In hunnen Bybel ghedruckt tot Delft by Albert Heindricx anno 1580. staet 1. *Timoth.* 4. 14 En vergheet de gave niet die in u is (den Apostel spreeckt tot reuen Bisschop) door de oplegginghe der handen des Priesterschaps, dat is/ staet op den haut/ tot het officie des Ouderlincx.

Soo staet'er oock in den bybel gedruckt tot Delft by den selven anno 1581.

Desghelijck gedruckt tot Delft by den selven anno 1581.

Wederom in dien gedruckt tot Delft by Bruyn Herman Schinckel anno 1606.

Item ghedruckt t'Amsterdam by Paulus van Ravesteyn anno 1624.

Ten lesten ghedruckt t'Amsterdam by Paulus Aertz van Ravensteyn anno 1635.

Desghelijck heeft'er ghestaen in alle de Franssche Bybels ghedruckt van het jaer 1546 tot 1558 in het 14 Capittel van de handelinghen der Apostelen v. 23. Paulus ende Barnabas hebben Priesters ghestelt in elcke kercke.

Tot dat ten leſten die van de Synode van Dordrecht ende die van Geneve deſe woordekens/ Prieſterſchap ende Prieſters, hebben verandert in het woordeken Ouderlinckſchap, ende Ouderlinghen, ende alſoo het Prieſterſchap ende Prieſters van 't nieuwe Teſtament upt het Woordt Godts gheveeght:

Indien ſy ſegghen dat Prieſters en Ouderlinghen al het ſelve beteeckent: Ick ſegge dat dit onwaerachtigh is: Want de Prieſters wierden ten tyde vande Apoſtelen ende noch hedens-daeghs/ ghewydt door oplegginghe der handen, ſoo als Paulus dit uptdruckelijck ſeght 1. *Timoth.* 4. 14. ende de Ouderlinghen by de Calviniſten worde geſtelt ſonder deſe oplegginge der handen/ gelijck men kan ſien in de Franſche diſcipline van de Miniſters *Chap.* 3. *Art.* 1. ſoo was dan het Prieſterſchap ende Prieſters/ten tyde van de Apoſtelen/ wat anders/ als het ghene dat de Calviniſten nu Ouderlinckſchap ende Ouderlinghen noemen: dervolgens hebben de ſchrifture verdraeyt/ende den Apoſtel anders doen ſpreken als ſyne meyninghe was. Voorders/alle Prieſters ten tyde van de Apoſtelen/ en waeren gheene Ouderlinghen/ want Timotheus was door de oplegginghe der handen tot Prieſter ghewijdt/ ende nochtans hy was jonck van jaeren/ want den H. Paulus ſeght tot hem: Siet toe, dat niemandt uwe jonckheydt verachte: Soo is 'er dan groot verſchil tuſſchen Prieſter en Ouderlinck.

Ten leſten/ eer de Calviniſten in de wereldt quamen en was 'er niemandt op 1500. jaeren gheweeſt/ die opt ghedacht hadde dit woordeken Ouderlingen, ofte Ouderlinckſchap te ghebruycken/ofte in de ſchrifturen te ſtellen in de plaetſe van Prieſters of Prieſterſchap, tae ſelf niet het meeſte deel van de Geuſche Nederlandſche Bijbels, gedruckt van 't jaer 1580. tot 1638. ghelijck wy boven ghetien hebben: Magh nu de ſleehte ghemeente der Calviniſten niet bylijck proncken/ en vaſt gaen op ſoodanige texten die men haer verkeerdelijck ſtoockt in de handt?

III. Ca-

III. CAPITTEL.

3. Vervalschinghe.

ALsoo alle Sectarisen maer namelijck de Calviniſten groote vyanden zijn van alle lijf-kastijdingen/ soo sal het oock de pijne weert zijn te sien hoe-se sich bedzaept ende gewent hebben om dit godtzuchtigh werck upt de schzifturen te roopen.

By den H. Apostel Paulus. 1. *Cor.* 9. 27. hadde altijt in lesen ghewest/ volghens den Latijnschen text: Ick castijde mijn lichaem, en volghens den Grieckschen text/ ick slae het vol blauw plecken gheljck dat alle de meesters in de Grieckſche tale verstaen hebben / sae ghelyck het den Dordrechtschen Bybel selve verstaet op sijn 18. het Grieckſch woozdeken ὑπωπιάζω, beteeckent/ vermant onder de ooghen slaen: Wat hebbende [illegible] ghedaen? dit kastijden ende slaen van het lichaem/ welck Paulus bekent selve ghebzupckt te hebben/ hebben sy upt de schzifturen ghemonstert.

Den Lutherschen Bybel t'Antwerpen ghedzuckt by Jan van Loe anno 1546. heeft in de plaetse gestelt: Ick temme ende dwinghe mijn lijf.

Den Bybel t'Embden ghedzuckt by Steven Mierop anno 1558. stelt: Ick verdoove mijn lichaem.

Den Geuschen Bybel tot Delft ghedzuckt by Albert Heindricx anno 1580, stelt: Ick onderworpe mijn lichaem.

Tselve hebben de bybels ghedzuckt van 't jaer 1631. tot 1635.

Ten laugen lesten den bybel vande Synode van Dordrecht, stelt: Ick bedwinghe mijn lichaem.

Knoopt nu dit altemael saemen/ temmen, verdoouen, onderworpen, ende bedwinghen. Mopt en hadde niet te vozen in den text van de schzifturen jet dierghelijcken gheleſen / maer altijdt Ick kastijde in alle Latijnsche bybels/ ofte in alle de Grieckſche, ick slae het vol blauw plecken, of slae het onder de ooghen: Soo is dan defen text hier wederom van de Calviniſten verbalscht.

IV. CAPITTEL.

4. Vervalschinghe.

Gheliick de Calviniſten groote haters van alle lijf-kastijdinghen zijn / soo zijn-se oock gheene mindere versmaders van de overleveringhen:

Ooch soo den H. Apostel Paulus 2. *Thessal.* 2. 15. uytdruckelijck seyde: Onderhout de overleveringhen, in 't latijn: Traditiones, in 't Grieckisch. παραδόσεις, 't welck in onse Nederduytsche tale in gheender manieren en kan anders vertaelt worden als overleveringhen ofte overghevinghen, daer hebben sy mede dit woordt uyt de Schrifturen ghemonstert / naer dat het bijsthien hondert jaeren in den originelen text hadde gheest en / jae in alle de Geusche Bybels self van Ge[illegible] ghedruckt zijn gheweest van 't jaer 1528. tot 1568. [illegible] hebben sy dan in de plaetse gheset[illegible] de Franschen, hebben gheset / leeringhen, die van de Synode van Dordrecht, insettingen. Met dese vervalschinghe hebben sy saemen de overleveringen uyt hunne Kercke gheroept / niet alleen strijdende teghen den oprechten Grieckschen Text / maer ooch teghen de HH. Vaders / die dese voorseyde plaetse van Paulus ghebruyckt hebben om te bewijsen dat de Kercke oock mondelinghe overleveringen moest aenveerden ende onderhouden.

V. CAPITTEL.

5. Vervalschinghe.

Laet ons nu sien hoe-se ghelieft hebben met de plaetse van den H. Paulus *Ephes.* 5. 32. Daer hy seght / volghens alle de oude texten / sprekende van het houwelijck: Dit is een groot Sacrament, ick segghe in Christo, ende in de ghemeente: 't is ongheloofelijck hoe

hoesp dese plaetse hebben ghemartelt om niet te bekennen dat het houwelijck een Sacrament is.

Hoort eerst de Franschen: Den Bijbel ghedruckt te Neufchastel in 't jaer 1538 heeft: Dit secret is groot, maer ick segghe u rackende Christum ende de Kercke.

Dien van 't jaer 1544 stelt: Dit secreet is groot, maer ick segghe van Christo ende de Kercke.

Die van 't jaer 1554. stelt: Dit secreet is groot, ick segghe in Christo ende de Kercke.

Ende volghende Bijbels van 't jaer 1562. tot 1605. hebben sy dit wederom verandert / ende ghestelt: Dit secreet is groot, maer ick spreke rackende Christum ende de Kercke: stellende op den kant dese woorden: De vereeninghe tusschen ons ende Christum is een groot secreet, 't en is gheene vleeschelijke noch natuerlijke like.

Hoort nu onse Nederlanders: Alle de bijbels van 't jaer 1580. tot 1635. stellen: Dese verborghentheydt is groot, maer ick segghe in Christum ende in de ghemeynte.

Dit en stont de Synode van Dordrecht niet aen/ daerom heeft-se ghestelt. Dese verborghentheydt is groot, doch ick segghe, *dit*, *siende*, op Christum ende op de ghemeynte.

Hier hebt ghy voor eerst upt de Schrifture ghehaypt het woordeken Sacrament ende in de plaetse ghestelt verborghentheydt, ofte secreet: ten tweeden hebt ghy hier tusschen ghevoeyert dit woordeken/ siende, of rackende, 't welck noyt noch in Latijnsche noch Grieckse Texten en is te vinden gheweest Oversulex daer Paulus te vozen sepde van 't houwelijck / Dit Sacrament is groot in Christo ende de Kercke: Daer hebben de Calviniſten hem soo verdraept als of hy sepde / niet van het houwelijck / maer vande vereeninghe Christi met zijne Kercke / dat het eene groote verborghenthepdt is: Want sy doen hem soo spreken als of hy sepde: Als ick segghe dat dit eene groote verborghenthepdt is / ick segghe dat siende op Christum ende de ghemeente / of gheliick de Franschen hebben / voor soo veel als Christum en de ghemeente raeckt/daer den Grieckschen text expresselijck niet

niet anders en heeft als / ick segghe in Christum en de ghemeente, sonder te spreken van siende ofte raekende, gheliick oock de oude Geusche Bybels dat hebben overgheset.

Desen text soo verbalscht zijnde / gaet me Petrus Cabeljau in zijn Memorij-boeck *Tom.* 2. C. 9 *Art.* 1. dat uyt bewijsen dat het hoonwelijck gheen Sacrament en is: Ten is gheene groote konste dit te bewijsen als-men de Schrifture naer zijn eyghen phantasye ghedraept heeft.

VI. CAPITTEL.

6. Vervalschinghe.

DEn H. Apostel Paulus 1. *Cor.* 10. 16. sprekende van 't H. Sacrament des autaers/noemt den Kelck den [illegible] der segheninghe ofte ghebenedijdinghe, die-men ghebenedijdt ofte zeghent.

De Geusche Bybels van het jaer 1580. tot het jaer 1635. hebben dit soo gheset: Den drinckbeker der danckseggbinghe, die wy danckseggbende drincken.

Desen text hebben sy in dry woorden verbalsche/ te weten/als sy in de plaetse van gebenedijdinge gheset hebben danckseggbinghe, ende in de plaetse van / die wy ghebenedijden, gheset hebben / die wy danckseggbende, ende ten lesten daer by-gheboeght hebben / dit woorden / drincken, daer niet eenen oprigtnelen text dit en heeft.

Daerom heeft de Synode van Dordrecht, desen haeren ouden text weer verandert / ende gheset: Den drinck-beker der danckseggbinghe die wy danckseggende, seghenen.

Gheen van allen en deught/ noch en komt overeen met den oprigtnelen Grieckschen text: want daer en staet noch drincken, noch danckseggbinghe, noch danckseggbende: Maer de eyghen woorden zijn: το ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, dat is: Den beker der ghebenedijdinghe die wy ghebenedijden of seghenen.

Want

Maer die van Dordrecht segghen in haere aenteeckeninge N. 33. dat het woordt εὐλογέω beyde beteeckent ende seghenen, ende danckseggben:

Dat is onwaerachtigh: Want dat-men wy het gheel nieuw testament doorsie / beginnende van Matheus tot Apocalypsis toe / daer salmen preeis seg-en-veertigh plaetsen vinden / daer het Griecksch woordeken εὐλογέω beteeckent / seghenen, ofte ghebenedijden, ende niet / danckseggben, want / als de Schrifture van enckel danckseggben spreeckt / dan ghebruyckt-se het woordeken εὐχαριστέω, dit sult ghy vinden preeis op 56. plaetsen van 't nieuw testament / want uyt het oude en kan dit niet gehaelt worden / alsoo meest den oorsprongkelycken text daer is / Hebreeuwsch is. Indien iemant vraeght waerom dat-se desen text soo verbalscht hebben? Ick antwoorde met eenen eyghen bemerckinghe Num. 33. Voor dit segghen seggen sy / en wort niet verstaen door de cracht van eenighe woorden den wijn veranderen in het wesentlijck bloedt Christi, maer met gebeden / danckseggingben / ende verhael van de instellinghe / van anderen ghemeynen dranck affsonderen / ghelijck Num. 33. gheseyt wort dat Godt den sevensten dagh versegbent ende gheheylicht / ende van andre ghemeyne daghen afgheson dert heeft.

Hier-ghe wel? hier is het vast: Paulus seyde dat-men den Kelck selve zeghende / maer men kan niet seggen dat-men den Kelck danck seghde / want dat is eene ongheryrnde maniere van spreken / soo seght dan Paulus dat'er over den Kelck wy wat meer gesegbede als danckseggbinghe / ghebeden &c. Om dat dit nu de Calvinisten niet anders en willen hebben als danckseggbinghen / ende ghebeden / wy connen / daerom en hebben sy niet beter ghesien als desen text te verbalschen. Want het exempel van den sevensten dagh daerbt / en komt niet te propooste / alsoo daer quaestie is van den Hebreeuwschen, ende van den Griecksben text.

VII. CA-

VII. CAPITTEL.

7. Vervalſchinghe.

ALhoe-wel dat deſe verbalſchinge alleen beſtaet in een kleyn woordeke/ ſoo is-ſe nochtans van gheen kleyn ghewicht.

Den H. Apoſtel Paulus 2. *Cor. cap.* 5. *v.* 1. volghens den Grieckſchen, Latijnſchen, ende andere Text/ ſeght: Wy weten, dat *als*, ofte *ist ſaeken* dat ons aerdſch huys van dit tabernakel ghebroken wort, wy een ghebouw van Godt hebben, een huys niet met handen ghemaeckt, maer eeuwigh in de Hemelen.

De heele queſtie loopt op dit woordeken Als, ofte / Ist ſaeken: 't is klaer ende ſeker dat'er ſoo ſtaet in het Grieex, te weten / ἐὰν 't welck noyt van eenighe ſchrijvers en is ghebruyckt gheweest dan voor Als, ofte / Ist ſaeken, ghelijck-men kan ſien by Budeus, Ceratinus, Phavorinus, Henricus Stephanus, Criſpinus, Scapula, en andere meer / die alle de Grieckſche woorden vertaelt ende uytgheleyt hebben: 't ſelve kan-men ſien by Eraſmus Roterodamus op deſe plaetſe.

Dit hebben oock de Lutherſche Bijbels alſoo verſtaen / onder andere dien den welcken ghedruckt is t'Antwerpen in 't jaer 1546. ende te Haerlingnen in 't jaer 1582.

Van ghelijken oock de oude Geuſche Bijbels/ den eerſten ghedruckt tot Dordrecht by Pieter verhaeghen Anno 1579. den tweeden te Delft by Albert Henricx Anno 1581. den derden / by den ſelven drucker/ Anno 1582. den vierden / te Delf by Bruyn Hermanſſe ſchinckel Anno 1606. den vijfden / 't Amſterdam by Jan Bartholomeeuſz 1611. den ſeſden / t'Amſterdam by Paulus van Raverſteyn Anno 1624 den ſevenſten / by Paulus Aertz van Raveſteyn Anno 1635, tot dien tijdt toe / hebben alle de Geuſche Bybels gheſtelt / dat

dat ons aerdsch huys ghebroken wort &c.

Ten lesten komt de Synode van Dordrecht aenghestreken / ende inde plaetse van te stellen / dese woordekens / Als, oft / Ist sacken, stelt-se dit woordekin / Soo, ende op dat-men niet en sou twyffelen dat door desen Soo moet verstaen worden / stelt-se op den kant *Num.* 3. dat men daer door moet verstaen / soo haest, inder voeghen daer te voren den sin van de Schrifture was / dat wy upt dit leven scheyden / eene woninghe inden Hemel hebben / nu is den sin / door dese verbalschinghe vande Synode / dat wy eene woninghe in den Hemel hebben / soo haest als wy komen te sterven.

Indien ghy my vraeght wat daer soo veel aen gheleghen is? Hier is soo veel aen gheleghen dat-men nu met dese plaetse het vaghevyer willen te niete doen: Wilt-ghe dit sien voor de oogh? hoort wat dat Petrus Cabeljau seght in zyn Memorij-boeck. *Tom.* 1. *Capite* 12. *Sect.* 2. *Num.* 38. De tweede plaetse / segt hy / upt het nieuwe testament teghen het vaghevyer / is 2. *Cor.* 5. 1. Soo ons aerdsch huys deses tabernakels ghebroken wordt &c. In welcke woorden / segt hy / Paulus met eene volle versekeringhe verklaert dat het in het sterven der gheloovighen soo ghegaet / dat se scheydende upt dit lichaem terstont verheerdt worden met eene nieuwe woninghe in den Hemel: Hier upt / segt hy voorders / konnen wy op dese wyse reden halden: Die terstont naer hare doodt opghenomen worden in den Hemel / die en komen in gheen vaghevyer: Met de gheloovighen gaet het nu soo dat se terstont met het afleggen van hare lichamen worden opghenomen in den Hemel / want Paulus spreeckt met eene groote asseurantie in opsicht niet alleen van zyn selven / maer oock van alle gheloovighen / ende segt: Wy weten dat het soo gheschiedt: ergo de gheloovighen en komen in gheen vaghevyer. Tot hier toe zyn 't woorden van Cabeljau

Wat dunckt u nu? siet ghe nu noch niet dat-se met dese verbalschte schrifture het vagevyer komen

men beſtrijden/ daer ſe dit te bozen met de oziginele ende eyghen woozden van Paulus niet en hoſen doen: want Paulus en ſeght niet dat de gheloovige ſoo haeſt als-ſe komen te ſterven/ terſtont inden hemel ſullen komen (dit hebben hem de Calviniſten dooz het verkeeren van ſijne woozden valſchelijck toeghedicht) maer hy ſeght: IST dat wy ſterven/ oft ALS wy ſterven/ wy weten dat wy eene woninghe hebben inden hemel/ hier uyt en volghd niet dat wy terſtont, ofte ſoo haeſt als wy doodt zijn die ſullen hebben: want ſoo wanneer eenen meeſter ſeght teghen ſijnen knecht: ALS ghy uw, werck ſult ghedaen hebben/ ofte IST dat ghy deſen mozghenſtont uw' werck voldoet/ ghy weet dat ick u uwen loon gheven ſal/ dat en is niet te ſegghen terſtont naer uw' werck/ ofte ſoo haeſt als gh'uw' werck ſult ghedaen hebben ſult ghy uwen loon kryghen/ want de beloſte van den meeſter ſoude waerachtich zijn alhoewel dat hy tot s'avonds/ ja tot s'anderdaeghs ende langher verwachtede van den loon te gheven. Op de ſelve maniere ſpreeckt Paulus: Hy en ſeght niet terſtont naer onſe doodt/ noch ſoo haeſt als wy doodt zijn/ maer hy ſeght/ ALS wy ſullen doodt zijn/ ofte IST dat wy ſterven/ wy ſullen opghenomen woozden in den hemel/ dat is waerachtich/ en kan wel beſtaen alhoe-wel dit maer en gheſchiede eenighen tijt naer de doodt/ op den welcken de gheloovighen daer-en-tuſſchen konnen in't vaghevyer zijn.

VIII. CAPITTEL.

8. Vervalſchinghe.

DEſe laetſte vervalſchinghe ſal ick alſeene tot-maete voorſtellen uyt het oude teſtament.

Den Pzopheet Iſaias *cap.* 63. *v.* 16. ſeght; Abraham en heeft van ons niet gheweten, Iſrael en heeft ons niet gheken.

Op

Op de selve maniere hebben dit oock de Grieckſche ende Latijnſche Texten / als oock / volghens de overſettinghe van Arias Montanus, ende Xantes Pagninus, den Hebreeuwſchen Text: Den Chaldeeuwſchen Text Abraham en heeft ons niet gheleydt uyt Egypten, ende Iſrael en heeft voor ons gheene wonderheden ghedaen in de woestijne. Alle deſe Texten dan ſpreken van den toecomenden tijt.

Hier op zijn de Calviniſten ende wereldt ghekomen ende hebben den Propheet Iſaias doen ſpreken van den teghenwoordighen tijdt / ſtellende in hunne Bibels: Abraham en weet van ons niet, ende Iſrael en kent ons niet.

Deſe verbalſchinghe en is mede van gheen kleyn conſequentie: want het eerſte ende vooraemſte beſluyt dat-ſe voortbrenghen om te toonen dat de voorſchreven Heyligen van ons niet en weten / is dit: Abraham en weet van ons niet, Iſrael en kent ons niet.

Tis valſch dat Iſaias ſoo ſpreeckt / te weten van den teghenwoordighen tijdt / want hy ſpreeckt volgens d'originele texten / alleen van die tijden / die oock voor ſynen tijdt ghepaſſeert waeren / te weten / als Moyſes de Iſraeliten lepde uyt Egypten: op dien tijdt / ſeyt hy / en heeft Abraham van ons niet ghemeten, ende Iſrael en heeft ons niet ghekent. Hoſt het niet weten dat Abraham ende Iſrael in't ander leven op dien tijdt / in't beſonder niet en wiſten dat d' Iſraliten uyt Egypten ghelepdt wierden / ende nochtans kenniſſe hadden / ende nu ter tijdt noch hebben van andere ſacken: want wy en hebben nopt gheleert dat de Heyligen eene onbepaelde kenniſſe hebben van alles: maer als men den Propheet doet ſpreken alſoo: Abraham en weet van ons niet &c. dit ſiet op alle tijden / ende op alles te ſaemen / ſoo en iſt dan niet wonder dat mē met ſoo eene verbalſchte ſchrifture de kenniſſe ende wetenſchap der Heyligen ſoude konnen beſtrijden / ende weerhuemen.

IX. CAPITTE.

Recapitulatie van al het voorgaende.

HIer hebt ghy nu beminde Leſer, een ſtaeltje alleen van het bedzoch der Calviniſten, upt het welcke ghy lichtelijck alle de andere verbalſchinghen ſult konnen af-meten.

Siet nu eens dit ſpel aen. De Calviniſten komen teghen ons roepen (op dat ick ſpreke met Martinus Lutherus) bewijſt ons dit of dat upt ſchzifture / en daer-en-tuſſchen ſ'hebben d'ozſpronckelſchzifturen / dooz haere verbalſchinghen / ons afgenomen / ende komen teghen ons vechten met ſoodanighe ſpreucken die niet meer ſchzifture en ſijn als de Fabels van de Poeten.

1. Wp ſegghen 1. met Paulus 1. *Timoth.* 4. 10. Godt is den ſalighmaker van alle menſchen: Dit is opzechte ſchzifture: Sy veranderen dit woozdeken / Salichmaker, in Bewaerder ofte Behouder, en dan roepen ſy: Daer en ſtaet in onſen bybel niet dat Godt den Salichmaker, maer dat hy den Behouder ofte Bewaerder is van alle menſchen; ſoo iſt licht jemandt t'obertuyghen als men den bybel verbalſcht / ende naer ſynen ſin heeft ghedzaept / ende noch lichter de ſimme ſlechte ghemeente te verleyden die d'ozſpronckelſte texten niet en kan nae-ſien.

2. Wp houden 't daer vooz dat'er Prieſters ſijn in 't nieuw teſtament ghelijck dit woozt upt-dzuckelijck ſtaet op verſchepden plaetſen van alle de oude Bybels: maer als de Calviniſten dit woozt upt hunne Bybels hebben ghemonſtert / ende oock al in de plaetſe geſtelt / ouderlinghen, dan komen ſy teghen ons roepen / dat ons alle die ſchzifture-plaetſen niet baten en konnen: wat wonders? ſ'hebben ons de waere ſchzifture / met ghewelt van hunne verbalſchinghe / afghedzaept.

3. Wp betoonen upt den opzechten text dat het

ghestaet is zijn lichaem te kastijden ende te slaen, om
dat Paulus 1. cor. 9. 27. ick kastijde oft slae mijn lichaem:
maer als de Calviniſten in de plaetse van kastijden, heb-
ben ghestelt/ ick temme, ofte onderworpe, ofte be-
dwinghe mijn lichaem, dan komen sy met onse lyf-
kastijdinghen/ ende den oprechten Text spotten.

4. Wy leeren dat men van mondelinghe overleve-
ringhen moet houden/ om dat Paulus seght 2. *Theſſal.*
2. is seght onderhoudt de overleveringhen: Maer de
Calviniſten hebben ons den originelen text ontwel-
ligt/ ende in de plaetse van overleveringhen ghe-
stelt/insettingen, of leeringhen, en komen van schreeu-
wen/ t'en staet in de schrifture niet dat men overle-
veringhen moet onderhouden: wat wonder is't heb-
ben de overleveringhen uyt schrifture geschrapt.

5. Wy houden t' daer voor/ dat het houwelijck
een is/ de vereeninghe van man ende vrouw/ een H.
Sacrament is/ om dat Paulus *Epheſ.* 5. 32. seght
Dit is een groot Sacrament in Christo ende de kercke. De
Calviniſten hebben desen text met een woordeke
overvalscht dat den Apostel spreeckt/ niet van de
vereenighe van man ende vrouwe/ daer hy immer-
mentelijck te voren van hadde ghesproken/ maer
van de gheestelijcke vereeninghe Christi met sijne
kercke/ en dan roepen sy: Ten kan uyt schrifture
niet goet ghemaeckt worden dat het houwelijck
een Sacrament is: Hadden sy de schrifture gela-
ten in haere oprechticheyt/ dan hoft men hun licht
een mont-stoppen.

6. Wy leeren dat behalven de ghebeden die men
spreeckt in't consacreren van den kelck/ oock eenen
danck moet by-ghevoeght worden/ om dat Paulus
uytdrucklijcks den originelen text/ den kelck noemt eenen
kelck van zegheninghe die wy zeghenen, dit hebben de
Calviniſten uyt den text gheropeert/ ende inde plaet-
se ghestelt: den beker der danckseggbinghe die wy danck-
seggende zeghenen: Soo en is het gheen konste te-
gen ons staende te houden datter behalven de
danckseggbinghen/ ende andere ghebeden gheen ze-
gen en moet ghebruyckt worden over den kelck/

want 't ghene te vozen schziftuere was / is uyteene poele phantasye van de Calviniſten ghewozden.

7. Wy leeren dat'er een Paghevper is: De Calvinisten houden contrarie / ende bewysen dat upt. 2. Cor. 5. 1. daer sy den H. Paulus, reghel-recht teghen den oziginelen text / doen segghen / dat de gheloovighen terstont naer haere doodt / ofte soo haest als se ghestozven zijn / in den hemel komen. Als jemandt de schziftuer soo wilt verbalschen / soo kan hy alles te niete doen dat'er is in de wereldt: want Paulus en heeft niet eens ghedacht soo te spzeken.

8. Wy houden dat de afghestozvene hepligben kennisse hebben van onse saken hier op de wereldt: S'en doen niet / segghen de Calviniſten, want Isaias seght cap. 63. 16. Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet. Hoe desen text verbalscht is hebben wy boven bewesen.

Wat duncht u / van desen handel? zijn dit niet kle-ghe wapenen om ons te bevechten? ende om hunne eygen ghelaofs-stucken voor te staen? wapenen / segghe ick / die reghel-recht stryden teghen d'oziginele texten / ende in gheenen anderen wtlecht als in hunne bedziegheliicke phantasye ghesmeedt zijn? magh de slechte ghemeente die men die blindelinex in de handt steeckt hier op niet vast gaen / ende daer mede pzancken / en anders niet roepen / als op schziftuere / daer hunnen Bybel in dese boop gaende / ende meer andere plaetsen verbalscht is?

Om te slupten / moet ick noch eene verdzaepde maniere van handelen der Calviniſten hier ontdecken / die ick by langhe experientie bevonden hebbe / ende noch dit jaer achterhaelt: Ick hadde ergens in mijne schziften dese materie van het verbalschen der schziftuer aen-gheraeckt / als'er eenen sekeren Muldam (want synen naem is onbekent) te Rotterdam, heeft laten upt-gaen in dzuck een blat papiers / daer hy in de plaetse van mijne opwozpingen eerst te beantwoozden / niet anders en seght als de Papisten hebben selve de schziftuere verbalscht / waarneer hy dan optelt vier ofte vijf stucken: Die is

eene

eene maniere van doen / die by alle gheleerde met recht uytgelachen/ ende in alle scholen met handen en voeten uyt-gestampt wordt: Want iemandt die beschuldight wordt / en kan sich niet verschoonen met de ghebreken van synen beschuldigher: Wat moet hy dan doen? hy moet de stucken die tot synen last ingebracht worden / eerst ende voor al wederleggen/ende alsoo eerst syn selven purgeren / ende hy soo verre hy dan yets heeft tot last van synen beschuldigher / dan is het eerst tydt dat voor den dagh te brengen. Ick hebbe hier nu de Calviniſten beſchuldight/ ende met de daet selve bewesen dat-se de schrifture verbalscht hebben / het staet hun toe dit wederleggen/eer sy komen plotselyck ende spotselijck roepen: De Papisten hebben selve de schrifture verbalscht: dat is loutere dwaesheydt/ want sy moeten eerst hun selven verschoonen / ende bewijsen (indien 't in hun machtigh is) dat-se niet plichtigh en zijn: Dit ghedaen zijnde / dat-se dan eens toonen waer in dat wy de schrifture verbalscht hebben / dan sal het eerst tydt zijn dat wy ons mede verantwoorden: anderſins soo lanck als sy dupl blijven / te vergheefs komen sy met onse gebreken (die-se sich inbeelden) te voorschijn.

FINIS.

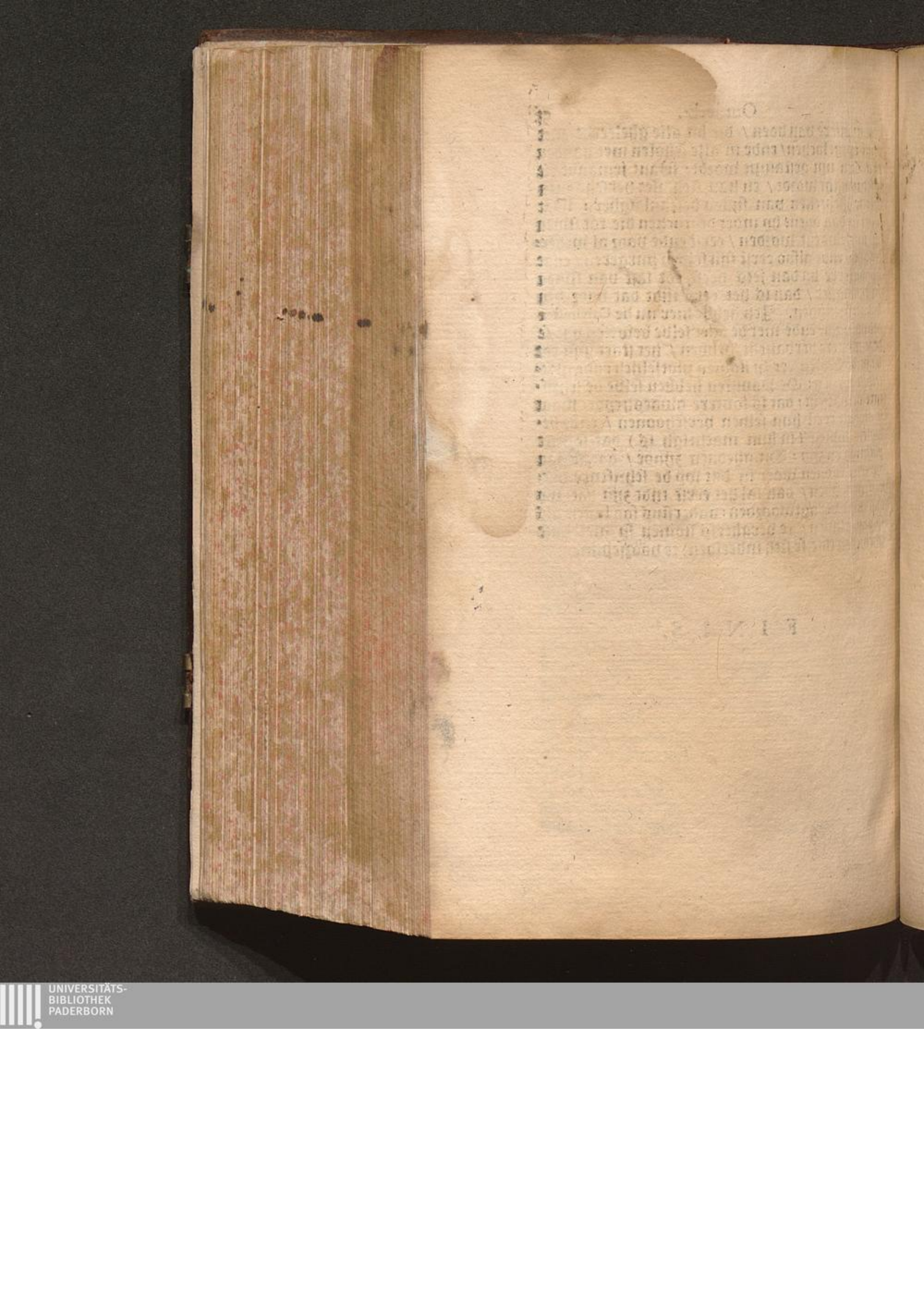

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

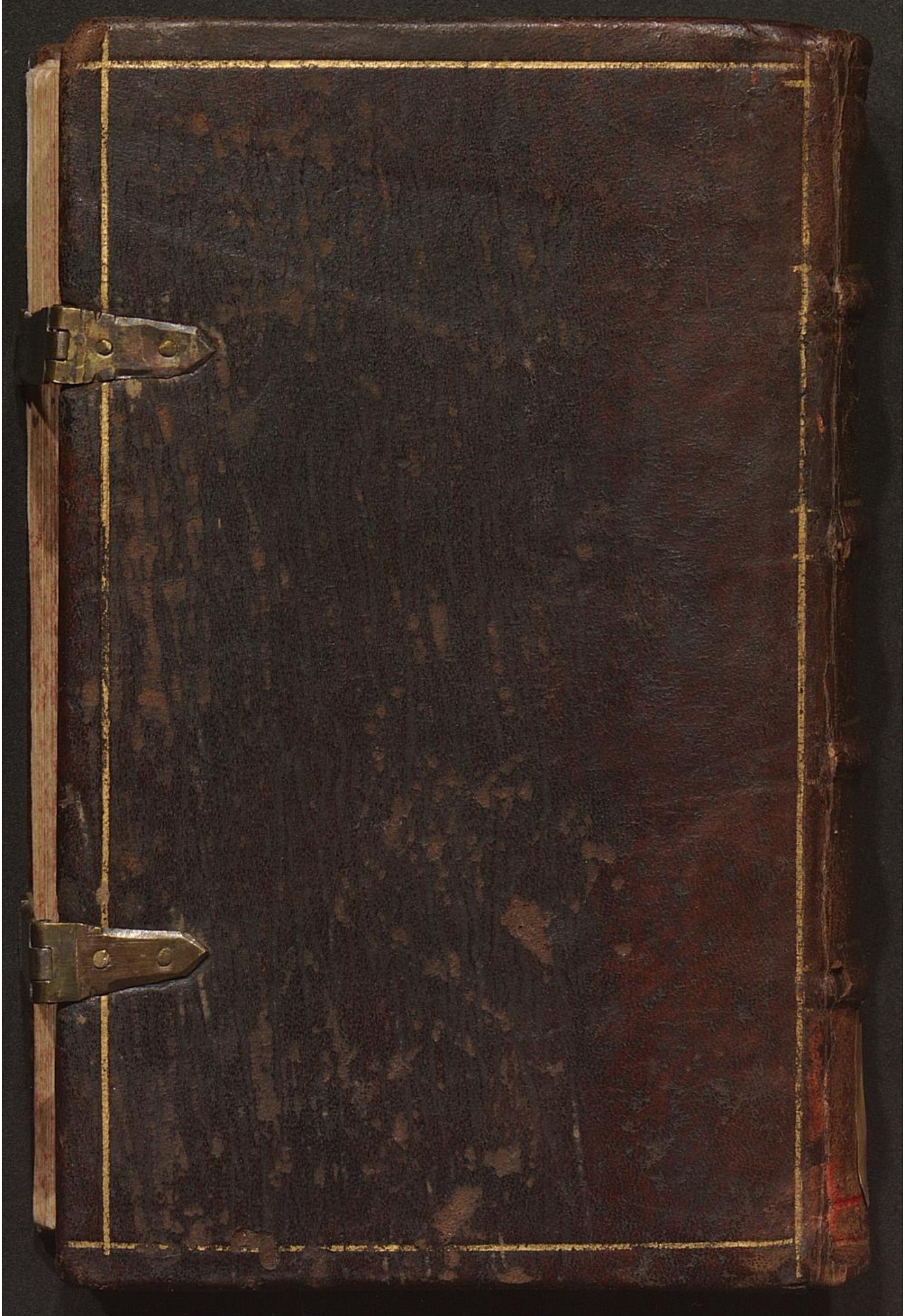
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONTROVER·
P. HAZART.
PARS · 5 ·

Th
6194

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN